

Učíme v souvislostech na 2. stupni základních škol

Metodická příručka

Učíme v souvislostech na 2. stupni základních škol

Metodická příručka

Obsah

O ARPOKu a projektu „Jsme součástí světa a učíme (se) o tom“	3
Globální vzdělávání (GV) a osvěta	4
Cíle udržitelného rozvoje	4
V čem je globální vzdělávání přínosné pro žáky 2. stupně ZŠ?	5
Čtenářská gramotnost a globální témata	6
Jak pracovat s metodickou příručkou	7
Tabulka lekcí	8
Lekce	
• Malí, ale důležití	10
• Cesta za pokladem světa	15
• Druhý život	22
• Leila a modrá liška	29
• Fánek	34
• Jude ze Sýrie	40
• Stavba	47
• Sto odstínů pleti	52
• Eman – Kapka na kameni	58
• Feminismus je pro každého!?	61

ARPOK – Globální témata do škol

Jsme vzdělávací organizace, která od roku 2004 přináší do škol globální vzdělávání. Pomáháme pedagogům s výukou aktuálních témat dneška, jako je odpovědná spotřeba, stereotypy a předsudky, migrace, chudoba či klimatická změna. O tématech mluvíme otevřeně s žáky na základních a středních školách. Podporujeme tak otevřenou a tolerantní společnost a aktivní zapojení lidí do dění kolem sebe.

Vizi ARPOKu je podílet se na udržitelném rozvoji světa a na vytváření společnosti, která je **AKTIVNÍ, RESPEKTUJÍCÍ a OTEVŘENÁ**, vnímá **PROPOJENOST** a **KOMPLEXNOST** světa a přijímá svůj díl zodpovědnosti.

Více na www.arpok.cz a na www.facebook.com/ARPOK.OLOMOUC

Hodnoty ARPOKu

AKTIVITA

RESPEKT

PROPOJENOST

OTEVŘENOST

KOMPLEXNOST

Projekt „Jsme součástí světa a učíme (se) o tom“

Projekt „Jsme součástí světa a učíme (se) o tom“ reaguje na potřeby pedagogických pracovníků a nabízí jim podporu, jak **komplexněji a s jistotou uchopit témata globálního vzdělávání (GV)**. Aktivity projektu vybavují budoucí i současné pedagogické pracovníky a žáky potřebnými **kompetencemi**, které jim pomohou podílet se na udržitelném a odpovědném rozvoji světa.

Projekt poskytuje **stabilní rámec** pro začleňování GV do formálního vzdělávání na několika úrovních. Jedná se o **individuální zvyšování odborných znalostí a kompetencí pedagogických pracovníků a studentů učitelství o GV** prostřednictvím nabídky akcí a aktivit (např. konference, týden globálního vzdělávání, výukové materiály, inspirační setkání). Jednotliví pedagogičtí pracovníci zařazující materiály GV do své praxe ve výuce i mimo ni **podporují žáky v pochopení a aktivním zapojení do výzev současného světa**. Mimo individuální podporu jednotlivých vyučujících nabízí projekt **dlouhodobou metodickou podporu pro komplexní začlenění globálních témat a prezentaci realizovaných aktivit – program Světová škola**. Tento program poskytuje svou jednoduchou filozofií (uč se – zjišťuj – jednej) atraktivní cestu, jak začleňovat GV nejen do výuky, ale i života školy.

Globální vzdělávání a osvěta

Globální vzdělávání přispívá k utváření udržitelného světa a staví na těchto principech:

Holistický pohled na svět

Současný svět je propojený celek.

Globální odpovědnost

Každý z nás je součástí globálního společenství.

Solidarita a sociální spravedlnost

Jsme solidární s lidmi v obtížných situacích a ochotní pomáhat.

Otevřenost a kritické myšlení

Jsme otevření k informacím, názorům a respektujeme rozmanitost.

Participace a partnerství

Aktivní účast na řešení lokálních a globálních výzev.

Globální vzdělávání a rozvoj kompetencí

GV rozvíjí předmětové kompetence nezbytné pro zvládnutí jednotlivých předmětů a globálních témat.

Globální témata rozvíjejí tyto kompetence:

Získávání a zpracování informací o lokálních a globálních tématech.

Analýza globálních procesů a souvislostí.

Rozhodování se s ohledem na globální odpovědnost.

Další důležité kompetence, které GV pomáhá rozvíjet:

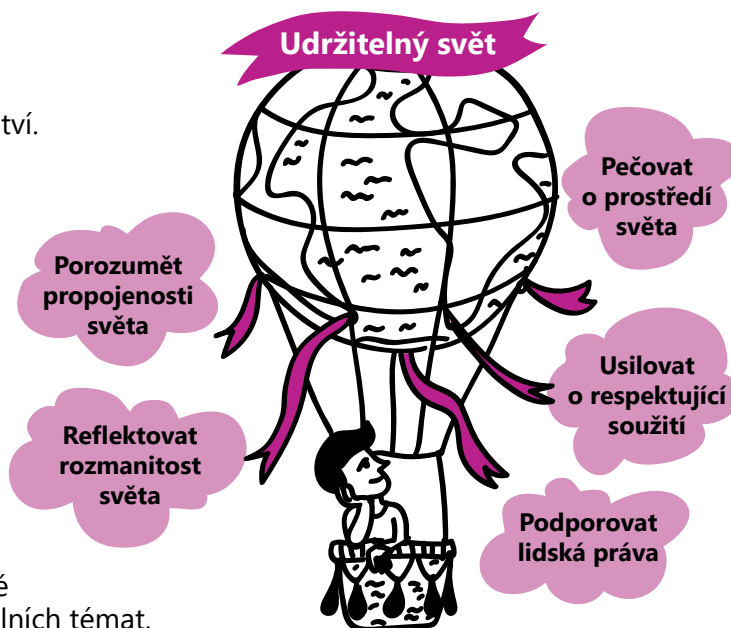
Práce s textem – porozumění a třídění informací

Kritické myšlení – přemýšlet a diskutovat o citlivých a komplexních tématech

Komunikační dovednosti – respektovat odlišné názory a vyjádřit vlastní

Řešení problémů – zaujímat aktivní postoj k lokálním i globálním problémům

Kreativní myšlení – hledat neotřelá řešení globálních problémů a zvažovat je

Cíle udržitelného rozvoje

„Hlavním smyslem Cílů udržitelného rozvoje (SDGs) je, aby všichni lidé na zemi mohli žít důstojný život bez chudoby, hladu a nerovnosti, a mohli plně rozvinout svůj potenciál. Každého z nás SDGs zavazují, abychom byli zodpovědnými obyvateli planety, kteří berou ohled na lidi i ekosystémy a podporují opatření v oblasti klimatických změn, na nichž závisí životy nás všech. SDGs jsou výsledkem dohody států, která je pro svět významným krokem k jejich dosažení.“ (Pan Ki Mun, bývalý generální tajemník OSN)

<https://osn.cz/osn/hlavni-temata/cile-udrzitelneho-rozvoje-sdgs>

V čem je globální vzdělávání přínosné pro žáky 2. stupně ZŠ?

Pamatuji si to dost živě – byli jsme studenti gymnázia, asi tak ve druháku, a s naší třídní učitelkou jsme vyrazili na dvoudenní pobyt do nedalekého Centra ekologických aktivit Sluňákov. Ráno jsme přišli ke snídani a byli jsme usazeni k několika stolům s vlajkami s tím, že na stolech byl buď velmi bohatý výběr a množství jídla, nebo taky pár suchých rohlíků, které nemohly vystačit ani pro půlku osazenstva daného stolu. Já tehdy seděla u toho velmi skromného, šokovaně jsem pozorovala naši třídní, která si s chutí mazala čerstvý rohlík máslem a marmeládou a nechtěla se s námi dělit. Pamatuji si na vlnu solidarity několika spolužaček dobraček od bohatého stolu, bouřlivý odpor zbytku jejich skupiny, kručení v bříše i tajnou podávku rohlíků pod stolem. Vybavuji si, že tato zkušenost pro mě byla natolik silná, že jsem si tehdy v duchu řekla, že jestli ze mě jednou bude paní učitelka, chci učit tímhle způsobem a o tom, co je skutečně důležité...

Dnes učím na 2. stupni základní školy a svět se od té doby hodně proměnil. Naše škola se snaží na dynamický svět i potřeby žáků reagovat, ale je to těžký úkol – oblastí k rozvoji nebo změně je tolik, že než je stačíme pokrýt, vynoří se další. Proto ve svých hodinách odkládám všechny učebnice a inspiraci pro výuku čerpám z aktuálního dění i metodik ARPOKu. Často si kladu otázky: Proč jsem vlastně zeměpis už dávno nepřejmenovala na globální výchovu? A proč na otázky změny klimatu, genderu nebo migrace musí mít učitel dávku odvahy, aby dokázal reagovat na případné dotazy rodičů? A nejsou ty jejich otázky vlastně dobrý signál, důkaz zájmu a příležitost otevřít stejná témata i s nimi? Proč bychom se měli bát spolu mluvit a říct nahlas svůj postoj a názor, vysvětlit rodičům, proč jsou tato témata důležitá? Nebo bude snazší tuto diskusi otevřít nejprve s kolegy? Pojďme společně hledat cestu, jak učit napříč předměty, vymanit se z oborových škatulek, pětáctýřicetiminutovek a „one man show“ před tabulí. U nás ve škole se o to pokoušíme, v hodinách chceme žáky přimět přemýšlet, diskutovat, číst, zažívat emoce, tvořit, vžívat se do jiných lidí, navrhnout řešení, chceme je učit vzájemnému respektu, zodpovědnosti a aktivnímu přístupu. Přála bych si, abychom společně dokázali tvořit školu, ve které děti mohou zažívat něco, jako tehdy já ve Sluňákově, a kde se nebudou bát usednout s učiteli ke světové snídani.

Chybí vám nápady, jak to udělat a kde vlastně začít? Zbývá vám v tom kolečku kopírování, e-mailů, administrativy, seminářů a schůzek málo času na spolupráci s kolegy a tvoření skvělých hodin? Proto je tu ARPOK a jeho nápadité metodiky, které prošly rukama mnoha žáků a učitelů. **A navíc, lekce z této metodiky inspirované skvělými knihami přirozeně propojují učitele i předměty.**

Věřím, že svět může být úžasným místem, pokud budeme čím dál častěji ve škole učit a žít dle principů globálního vzdělávání. Jestli tomu věříte taky, začněte se a co nejdříve některou lekci odučte ve své třídě. Já jdu udělat to samé a už se těším, až mě zase žáci po hodině odchytí na chodbě, budou se mě dál se doptávat na podrobnější informace k tématu nebo uslyším, jak mezi sebou i o přestávce stále diskutují nebo žijí příběhem či hrou z hodiny. Tohle je pro nás odměna a všem učitelům přeji, ať ji taky mohou zažívat.

Lucie Absolonová, ZŠ a MŠ Olomouc, Svatoplukova 11

Čtenářská gramotnost a globální témata

„Všichni na jednom jevišti velikého světa stojíme, a cokoliv se tu koná, všech se týče.“

J. A. Komenský

Globální témata jsou neoddělitelnou součástí světa, v němž všichni žijeme. Globální vzdělávání pomáhá vyučujícím nacházet cesty, jak komplexní a mnohdy těžko uchopitelná globální témata začleňovat do výuky. Na jedné z cest mohou pomáhat i dětské či young adult knihy. A touto cestou se v ARPOKu vydáváme už od roku 2022, kdy jsme vytvořili metodickou publikaci *Učíme v souvislostech na 1. stupni základních škol* – první metodickou publikaci v ČR, která propojuje globální témata, čtenářství a metody rozvíjející kritické myšlení. Od té doby hledáme inspiraci na další a další knihy krásné literatury pro děti a dospívající, jež se věnují tématům jako migrace, klimatická změna, gender a další. Těší mě, že jich přibývá a jsou opravdu krásné.

Tematická zpráva České školské inspekce¹ z března 2024 ukázala, že čtenářská gramotnost je chápána jako pomyslný „klíč k poznání“ a že rozvoj čtenářské gramotnosti není pouze v rukou vyučujících českého jazyka či cizích jazyků, ale patří do všech předmětů. A pokud patří do všech předmětů, tak ke všem tématům, včetně těch globálních.

Témata obsažená v této metodické příručce jsou lidská práva, biodiverzita, gender, klimatická změna a migrace. Všechna mají svoje místo ve školních vzdělávacích programech základních škol. V lekcích pracujeme s metodami rozvíjejícími kritické myšlení, které umožňují vyučujícím, žákům a žákyním vydat se po cestě zlepšující čtenářskou gramotnost až k pochopení daného globálního tématu.

Každá lekce představuje návrh, jak s knihou či s příběhem z ní pracovat, a jsme si jistí, že vyučující přijdou i na další cesty, jak příběhy posouvat dále, zkoumat globální témata, která knihy přináší, a současně rozvíjet u žáků a žákyň čtenářskou gramotnost.

Lenka Pánková, ARPOK, o.p.s.

---

1 <https://www.csicr.cz/cz/Aktuality/Tematicka-zprava-%E2%80%93-Ctenarska-gramotnost-na-zakladn>

Jak pracovat s metodickou příručkou

Metodická příručka *Učíme v souvislostech na 2. stupni základních škol* přináší vyučujícím 2. stupně základních škol 10 lekcí zaměřených na globální témata a čtenářskou gramotnost.

Publikace vznikla, aby vyučujícím pomohla propojit globální témata s příběhy v knihách vhodných pro žáky této věkové kategorie. Všechny lekce v publikaci proto vychází z knih krásné literatury, jež pracují s určitým globálním tématem, a podporují tak rozvoj čtenářské gramotnosti žáků.

Na začátku publikace naleznete **tabulku lekcí**, ve které lze vyhledávat např. podle tématu, předmětu či ročníku/věku žáků. Důležitá je pro nás podpora mezipředmětových vazeb, a proto k jednomu tématu naleznete lekce do několika předmětů. Lekce jsou určeny primárně žákům 2. stupně ZŠ a žákům nižších gymnázií, avšak v případě potřeby mohou být po jednoduché úpravě adaptovány i pro žáky mladší či starší. U každé lekce rovněž najdete doplňující informace k tématu a odkazy, které můžete dále využít.

Jednotlivé lekce byly vytvořeny podle **modelu E-U-R**, jehož cílem je, aby se ve výuce zachovalo co nejvíce rysů přirozeného učení. Model předpokládá, že na počátku učení není mysl žáků prázdná: v jejich mozcích se nachází prekoncepty – znalosti, myšlenky či představy, které získali svými dosavadními zkušenostmi. Model E-U-R tak popisuje proces učení ve třech fázích: evokace (E), uvědomění si významu nové informace (U) a reflexe (R). Právě evokace slouží k tomu, aby si žáci vybavili a utřídili svoje dosavadní představy o tématu, kterým se budou v hodině zabývat. V následující fázi – fázi uvědomění si významu získají žáci nové informace. A nakonec v reflexi se žák ohlíží za procesem učení, kterým právě prošel, a formuluje si svůj vlastní obraz tématu (např. co o něm nyní ví, co si potvrdil či co opravil apod.). (Zdroj: Hausenblas, O., Košťálová, H. 2006. Co je E-U-R. *Kritické listy* 22, str. 54–58.)

V lekcích je využita široká paleta výukových metod rozvíjející kritické myšlení, které žákům umožní se zamyslet nad příběhy z knih i dalších použitých textů. Všechny lekce byly testovány v praxi na základních školách a víceletých gymnáziích a jejich popis byl následně doplněn o zkušenosti a náměty pedagogů těchto škol.

Přílohy k lekcím naleznete na stránkách ARPOKu <https://eshop.arpok.cz/eshop/ucime-v-souvislostech-na-2-stupni-zs-pdf/>. Jsou k dispozici v editovatelné podobě, k vlastním úpravám a jednoduchému použití.

Publikaci v tištěné verzi si můžete objednat na <https://eshop.arpok.cz/eshop/ucime-v-souvislostech-na-2-stupni-zs/>

Tabulka lekcí

Název lekce	Téma	Doporučený ročník	Předměty	Čas	Přílohy	Cíle lekce Žák/žákyně:	Str.
Malí, ale důležití	biodiverzita	6.–7. třída	přírodopis, český jazyk	45 minut	www.arpok.cz • Publikace • Ke stažení • 2. stupeň ZŠ • Učíme v souvislostech na 2. stupni ZŠ Přílohy ke všem lekcím jsou k dispozici na	<ul style="list-style-type: none"> popíše význam opylovačů pro přírodu a člověka uvede vztah mezi opylovači a člověkem navrhne možnosti ochrany opylovačů v přírodě 	10
Cesta za pokladem světa	biodiverzita	7.–9. třída	přírodopis, český jazyk, zeměpis	2 × 45 minut		<ul style="list-style-type: none"> reflektuje svůj žebříček hodnot popíše vlastními slovy, jaký význam může mít slovo bohatství převypráví příběh a odpovídá na doplňující otázky k textu vyjádří svůj názor na chování postav ve vztahu k přírodě 	15
Druhý život	klimatická změna, migrace	8. a 9. třída	český jazyk, zeměpis	2 × 45 minut		<ul style="list-style-type: none"> popíše vlastními slovy pocity migranta vysvětlí vztah mezi migrací lidí a klimatickou změnou shrne klíčové informace o environmentální migraci ve světě na příkladu bangladéšského města Mongla uvede, jak je možné zmírnit dopady klimatické migrace 	22
Leila a modrá liška	klimatická změna, migrace	6. třída	zeměpis, přírodopis, český jazyk	90 minut		<ul style="list-style-type: none"> hledá v textu informace, které ho/ji zajímají, a vyjadřuje k nim svůj postoj/názor vyjmenuje důvody migrace lidí a migrace zvířat popíše souvislost mezi migrací lišky a táním ledovců 	29
Fánek	migrace	6. třída	český jazyk, občanská výchova, výtvarná výchova, matematika, zeměpis, IVT rozšiřující hodina	2 × 45 minut + 1 × 45 minut		<ul style="list-style-type: none"> se zamyslí nad tím, že jednou z příčin migrace je ekonomická situace v domovské zemi se vžije do postavy Fánka, jehož otec odešel za prací do jiné země vybere z textu hlavní sdělení seřadí úryvky textu dle posloupnosti výtvarně zpracuje emoce příběhu vytvoří kruhový diagram pracovní migrace v ČR v daném roce 	34
Jude ze Sýrie	migrace	7. třída	český jazyk, občanská výchova, zeměpis	90 minut		<ul style="list-style-type: none"> se vžívá do příběhu dívky, které do života vstoupila válka, a musela tak opustit svůj domov vybírám klíčové sdělení z textu reaguje na příběh hrdinky formou dopisu vybírám informace z textu, které se týkají války a migrace, a doplňuje je informacemi o válce v Sýrii 	40
Stavba	dětská a lidská práva	od 8. třídy	český jazyk, občanská výchova, zeměpis	45–90 minut		<ul style="list-style-type: none"> charakterizuje dětskou práci vžívá se do rozličných aktérů v podmínkách Korejské lidové demokratické republiky (KLDR) na základě textu tvoří kreativní výstup (dopis, píseň, báseň, plakát, příběh) 	47
Sto odstínů pleti	lidská práva	6.–9. třída	český jazyk, zeměpis, přírodopis, občanská výchova	2 × 45 minut		<ul style="list-style-type: none"> vysvětlí vliv fyzickogeografických podmínek na barvu lidské pleti charakterizuje pojem rasismus popíše, jak může být podpořeno rovnocenné vnímání všech barev lidské pleti 	52
Eman - Kapka na kameni	gender	od 6. třídy	český jazyk, občanská výchova	45 minut		<ul style="list-style-type: none"> popisuje fiktivní i skutečnou osobu na základě příběhu srovnává svůj návrh řešení se skutečným příběhem přemýšlí nad možnostmi aktivního občanství a navrhuje řešení vybraného problému 	58
Feminismus je pro každého!?	gender	od 8./9. třídy	občanská výchova, český jazyk	90 minut		<ul style="list-style-type: none"> analyzuje textové ukázky za pomoci metody literárních kroužků na základě analýzy textů diskutuje postavení žen a mužů ve společnosti 	61

Malí, ale důležití

Věk žáků
6.–7. třída

Časová náročnost
45 minut

Předmět
přírodopis, český jazyk

Průřezová témata

Environmentální výchova, Výchova v evropských a globálních souvislostech

Pomůcky

přílohy č. 1–4, lepicí guma, barevné lístečky/lepíky, fixy, pastelky, PC, zvuk pro ukázky na konci hodiny (není nutné)

Přílohy

Příloha č. 1: Úryvky textů

Příloha č. 2: Texty do skupin

Příloha č. 3: Tabulka ALFABOX (do skupiny, tj. 4–8× + jeden centrální alfabox pro společné shrnutí)

Příloha č. 4: Reflexe

Anotace

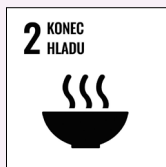
Žáci se seznámí s opylovači a jejich mizením. Zamyslí se nad tím, jak bychom mohli opylovače chránit a jaký význam mají pro přírodu a člověka. Žáci v lekci pracují s úryvky z knihy *Historie včel* od Maji Lunde.

Cíle

Žák/žákyně:

- popíše význam opylovačů pro přírodu a člověka,
- uvede vztah mezi opylovači a člověkem,
- navrhne možnosti ochrany opylovačů v přírodě.

Cíle udržitelného rozvoje

POSTUP

Evokace (15 minut)

Po třídě rozvěsíme úryvky textů (**příloha č. 1**). Žáci si je postupně přečtou a stoupnou si k tomu textu, který je nejvíc zaujal (5 minut). Všechny 4 texty by měly být, pokud možno, obsazené. Žáci vytvoří skupiny podle textů a přemýšlejí nad otázkami, které se k nim vztahují a odpovídají na ně. Na práci mají cca 5 minut.

Poté stručně představí ostatním žákům své texty a odpovědi na otázky.

Zeptáme se všech: „Co mají texty společného?“ Všechny se týkají včel a čmeláků – tedy opylovačů.

Společně diskutujeme nad otázkami (5 minut):

- Kdo všechno může opylovat rostliny?
- Co opylování rostlin přináší přírodě a lidem?

Uvědomění (20 minut)

Necháme žáky ve skupinách podle úryvků textů, každá skupina by měla mít 3–5 členů. U každého textu mohou být 2 skupiny. Každá skupina dostane jeden text (**příloha č. 2**), vytisknutou tabulku ALFABOXU (**příloha č. 3**) nebo flipový papír, fix, 24 lístečků (post it) jedné barvy (každá skupina má jinou barvu), lepicí pásku / lepicí gumu.

TIP: Pokud nechceme tisknout přílohu č. 3, promítneme žákům tabulku alfaboxu a ti si ji překreslí na flipový či jiný papír. Mohou použít fix nebo si jen poskládat papír tak, aby jim vznikla příslušná pole.

Rozdělení textů mezi skupiny:

- Skupina č. 1: Proč mizí včely?
- Skupina č. 2: Za co vdčíme včelám a dalším opylovačům
- Skupina č. 3: Ruční opylování květů
- Skupina č. 4: Další opylovači a jak je chránit

Žáci budou s texty pracovat metodou alfaboxu (popis metody viz níže). Každá skupina se zaměří na své téma (text), které si přečte (5 minut). Úkolem žáků je najít v textu klíčová slova, která začínají na jednotlivá písmena abecedy. Klíčová slova se zapisují do tabulky či mřížky spolu s informací, která o nich platí a je důležitá. Stačí, pokud žáci vyplní polovinu polí – tedy 12. Jakmile skupiny úkol splní, vyvěsí své alfaboxy na stěny třídy, tím vznikne galerie skupinových alfaboxů (5 minut).

Druhá fáze (10 minut) práce touto metodou již bude probíhat individuálně. Žáci obejdou všechny alfaboxy v místnosti, vyberou, přenesou a přilepí na centrální box kartičky s těmi pojmy, které vyhovují zadanému kritériu.

TIP: Pokud touto metodou pracujeme poprvé, je dobré, když učitel splnění zadaného úkolu předvede – vybere podle stanovaného kritéria ze skupinových boxů některé kartičky a ty přenesou a přilepí na centrální box.

„Žáci lépe pochopili provázanost světa, vztahy mezi lokální a globální problematikou jak v ekonomickém, tak i v environmentálním kontextu.“

(Jana Pavlů)

U každého písmene centrálního alfaboxu mohou žáci shromáždit jednu či více kartiček, některé políčko třeba zůstane prázdné.

Po přenesení vybraných kartiček na centrální alfabox se žáci vrátí na svá místa. Všichni společně procházejí všechna políčka, komentují si je, dovysvětlují a kladou otázky.

ALFABOX

Alfabox je metoda umožňující zpracování informací z textu. Úkolem žáků je najít v textu klíčová slova, která začínají na každé písmeno abecedy. Klíčová slova se zapisují do tabulky či mřížky spolu s informací, která o nich platí a je důležitá. V každém „boxu“ je jedna informace. Tato metoda vede žáky k opakovanému čtení textu a pečlivému promyšlení, jaká informace se může objevit u jednotlivých písmen.

Žáci mohou k pojmu připisovat vysvětlení, komentáře, tvrzení, pochybnost, otázku..., někdy mohou stačit jen pojmy a prostor ke komentářům pak může být ve druhé fázi metody. Je dobré dát žákům nějaký limit, který již považujeme za splněné zadání: např. maximálně 3 volná políčka, tedy alespoň 21 zaplněných políček. (Učitel pak může sledovat skupiny při práci a zjišťovat jejich motivace k vyplnění nejen limitu, nýbrž všech políček.)

Žolík v jednom z políček má schopnost zastoupit jakékoli písmeno abecedy, a skupiny jej tudíž mohou využít pro zápis odpovědi, na niž tu jinde „není vhodné písmeno“.

A	B	C	D	E	F
G	H	CH	I	J	K
L	M	N	O	P	R
S	T	U	V	Z	Žolík

Zdroje:

Kyncl, L., Kynclová, B. (12. 4. 2013). *Alfa box*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://liborkyncl.estranky.cz/clanky/metody-rwct/alfa-box.html>

Šafránková, K. (2016). Jak začít s alfaboxem. *Kritické listky* 8, 2–4. Dostupné z: https://kritickemysleni.cz/wp-content/uploads/2020/05/Kriticke_listky_8.pdf

Reflexe (10 minut)

Na závěr hodiny se žáci zamýšlejí a dokončují následující větu z pohledu různých aktérů (**příloha č. 4**):

Proč bychom měli chránit opylovače? Proč jsou pro nás opylovači důležití?

Vědec by řekl...

Včelař by řekl...

Včela by řekla...

Motýl by řekl...

Strom a květina by řekly...

A já jich ještě pár přidám...

(Žáci sami vymyslí nějakého dalšího aktéra, který je do opylování zapojený nebo je na něm závislý, např. samotný žák nebo plodina, zvíře apod.).

TIP: Podrobnější popis možností, co dělat na zahradě pro podporu opylovačů, najdeme zde: <https://www.zelenadomacnost.com/blog/index.php/2022/05/12/kam-umistit-hmyzi-hotel/>.

Pro zopakování informací k hmyzím opylovatelům je **možné využít shrnující video (7:07): Opylovatelé České koalice pro ochranu biodiverzity (CCBC)**. Ve videu vás Jiří Cafourek ze Včelí stráže zavede do pražských ulic i českých polí a seznámí s tím, jaké služby nám hmyzí opylovatelé poskytují a jak na oplátku můžeme pomoci my jim. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=JY0y-PgB4UNw>.

TIP: Pro obohacení lekce je možné přidat zajímavé videoukázky například ručního opylování rostlin, popřípadě nechat žáky vyhledávat informace z různých zdrojů, navštívit besedu s odborníky, kde se mohou setkat i s vybranými opylovači – netopýry, motýly, včelkami apod.

Informace pro pedagogy

Historie včel je román o vyhynutí včel. William je zklamaný biolog a obchodník s osivem, žijící v Anglii roku 1852. Právě se chystá postavit zcela nový typ úlu, který jemu i jeho dětem zajistí čest a slávu. George je včelař, žijící v USA roku 2007, a jeho farma bojuje o přežití. On ale doufá, že jeho syn bude pro farmu spásou. Tao žije v budoucnosti v Číně, v době, kdy již včely vyhynuly. Pracuje na ručním opylování. Víc, než cokoli jiného chce svému synovi zajistit vzdělání, aby měl lepší život, než je ten její. Všechny tři příběhy se navzájem prolínají, setkává se zde minulost, přítomnost i budoucnost.

TIP: Pro žáky s odlišným mateřským jazykem je dobré vytvořit přehledový slovníček pojmů doplněný obrázky, aby se mohli do tématu lekce více zapojit.

Rozšiřující informace

- Pro ukázkou ručního opylování květů můžeme žákům pustit krátké video o ručním opylování stromů v Číně: <https://www.dw.com/en/blossoms-without-bees-in-china/video-43577307>, článek byl vydán 28. 4. 2018, cit. 27. 3. 2024.
- Můžeme žákům také ukázat fotografie ručního opylování, po zadání hesla *hand pollination in China* do vyhledávače.
- O filmu *Kam mizí včely*: <https://www.modernivcelar.eu/8860-film-the-pollinators-na-zemi-na-taliri>
- Jak bojovat s krizí včel: <https://www.flowee.cz/civilizace/4852-ctyri-jednoduche-zpusoby-jak-bojovat-s-krizi-vcel>
- Vymírání včel ve Spojených státech: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/vcely-ve-spojenych-statech-mizi-za-rok-vymrelo-40-procent-kolonii-74477>

Použité zdroje

Lunde, M. *Historie včel*. Přeložil Martin Nagy. Knihy Omega. Praha: Dobrovský, 2017. ISBN 978-80-7390-329-9. Úryvky textů: úryvek 1, str. 5, 1. odstavec; úryvek 2, str. 179–180, 3. odstavec; úryvek 3, strana 242–243; úryvek 4, str. 329, 3. odstavec.

Lies, S. (3. 5. 2015). Lekce z Číny: Farmáři musí po vymření včel opylovat stromy ručně. *Epochtimes.cz*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://archiv.epochtimes.cz/2015050322801/Lekce-z-Ciny-Farmari-musi-po-vymreni-vcel-opylovat-stromy-rucne.html>

Karlík, T. (17. 8. 2021). Po celém světě vymírají opylovači. Nová studie varuje před globálními riziky. *Česká televize*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/veda/po-celem-svete-vymiraji-opylovaci-ova-studie-varuje-pred-globalnimi-riziky-31711>

Dw.com. (28. 4. 2018). *Blossoms without bees in China*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.dw.com/en/blossoms-without-bees-in-china/video-43577307>

ČTK. (27. 8. 2022). Klimatická krize nejvíce ohrožuje motýly a včely. Na těch je závislá třetina našich potravin. *iROZHLAS*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/priroda/vcely-motyli-netopyri-klimaticka-krize-vyhynuti-ohrozene-druhy_2208271405_har

Kyncl, L., Kynclová, B. (12. 4. 2013). *Alfa box*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://liborkyncl.estranky.cz/clanky/metody-rwct/alfa-box.html>

Nováková, M. (8. 11. 2023). Zachrání nás včely medonosné? *Blog | Zelená Domácnost*. [online, cit. 28. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zelenadomacnost.com/blog/index.php/2022/08/18/zachrani-nas-vcely-medonosne>

Nováková, M. (11. 3. 2024). Kam umístit hmyzí hotel. *Blog | Zelená domácnost*. [online, cit. 28. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zelenadomacnost.com/blog/index.php/2022/05/12/kam-umistit-hmyzi-hotel/>

Ministerstvo životního prostředí. (9. 5. 2024). *Přežijeme bez opylovačů? MŽP připravuje novelu pro jejich ochranu, vědci dávají doporučení pro strategii a pomůže i projekt LIFE PROSPECTIVE*. [online, cit. 28. 4. 2024]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/news_20230129_Prezijeme-bez-opylovacu

ČTK. (25. 8. 2023). V Česku žijí tisíce druhů opylovačů, ti divocí jsou podle vědce ohrožení. *Ekolist.cz*. [online, cit. 28. 4. 2024]. Dostupné z: <https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/v-cesku-ziji-tisice-druhu-opylovacu-ti-divoci-jsou-podle-vedce-ohrozeni>

Šafránková, K. (2016). Jak začít s alfaboxem. *Kritické listky* 8, 2–4. Dostupné z: <https://kritickemysleni.cz/wp-content/uploads/2020/05/Kriticke-listky-8.pdf>

Cesta za pokladem světa

Věk žáků
7.–9. třída

Časová náročnost
2 × 45 minut

Předmět
přírodopis, český jazyk,
zeměpis

Průřezová témata

Environmentální výchova, Výchova v evropských a globálních souvislostech

Pomůcky

přílohy č. 1–8, psací potřeby, možnost využít počítače nebo telefony k vyhledání neznámých pojmů z textu, papír k poznámkám a T-grafu, papíry na psaní konce příběhu.

Přílohy

Příloha č. 1: Text – část 1, část 2

Příloha č. 2: Texty do skupin – prales, lidé

Příloha č. 3: Evokace – obrázky bohatství

Příloha č. 4: Text – samostatné čtení

Příloha č. 5: Texty do skupin – bohatství – prales, zlato

Příloha č. 6: Text – závěr

Příloha č. 7: Doplňující – vzájemné vztahy v ekosystému

Příloha č. 8: Powerpointová prezentace – ukázka knihy, neznámé pojmy, bohatství

Anotace

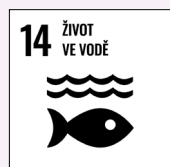
Žáci se vydají za dobrodružstvím k „Poslední řece“ a objeví poklady, které skrývá příroda. Zároveň se zamyslí nad významem slova bohatství a nad tím, jaké největší bohatství nám může příroda nabídnout. Zváží také, jaké negativní dopady by mohlo mít odhalení „Poslední řeky“ na místo, které ukrývá.

Cíle

Žák/žákyně:

- reflektuje svůj žebříček hodnot,
- popíše vlastními slovy, jaký význam může mít slovo bohatství,
- převypráví příběh a odpovídá na doplňující otázky k textu,
- vyjádří svůj názor na chování postav ve vztahu k přírodě.

Cíle udržitelného rozvoje

POSTUP

1. HODINA

TIP: Pokud máme možnost, je dobré vypůjčit knihu v knihovně a žákům ji ukázat nebo jim promítnout prezentaci obrázků knihy, viz příloha č. 8 – slide 1.

Evokace (10 minut)

Přečteme žákům úryvek z knihy *Cesta k Poslední řece* – úvod do příběhu, **příloha č. 1 – část 1**. Pro lepší koncentraci vyzveme žáky k zavření očí a ponoření se do příběhu. Během čtení jim pokládáme otázky – viz **příloha č. 1 – část 1**.

TIP: Pro navození atmosféry můžeme pustit ke čtení zvuky pralesa a ukázat žákům na mapě, kde se nachází amazonský prales.

Uvědomění (25 minut)

Přečteme žákům text, v němž autor deníku zvažuje 2 možnosti, proč podle něj došlo k utajení místa na mapě, **příloha č. 1 – část 2**.

Po přečtení vyzveme žáky, aby si stoupli ve třídě k jedné (pradávné civilizace), nebo druhé (objevení pokladu) možnosti podle toho, ke které se přiklání. Dobrovolníci pak vysvětlí, proč se postavili k té které možnosti. Žáci mohou doplnit nějaké další důvody utajení místa, které je napadají. Místo postavení se k vybranému důvodu mohou hlasovat např. zvednutím ruky.

Podíváme se společně na něco málo z toho, co na cestě pralesem hlavní postavy knihy uvidí a zažijí. Rozdělíme žáky do 8 skupin po 3–4. Čtyři skupiny budou pracovat s **textem č. 1 – jak vypadá prales (příloha č. 2)** a další čtyři skupiny s **textem č. 2 – lidé v pralese**, které potkají (**příloha č. 2**).

Žáci pracují **metodou řízeného čtení** (15 minut), pak si **texty** navzájem **představí** (10 minut).

Skupina	Text	Otázky
Text 1	Jak vypadá prales	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak autor popisuje amazonský prales? Co vše v něm najdeme? Jak to v něm vypadá? Podtrhněte pastelkou nebo tužkou slova, která popisují prales – na základě nich vyberte hlavní znaky pralesa. 2. Co myslí autor větou: „S každou další minutou vplouváme hlouběji do divokého, nezkaženého světa, kde pravidla určuje příroda.“? 3. Potkají hlavní hrdinové na své cestě nějaké lidi? 4. Pokud některá slova neznáte, vypište je a vyhledejte si jejich význam.

Text 2	Lidé v pralese, které potkají – zlatokopové × domorodý muž	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jaký vztah mají k přírodě zlatokopové a jaký asi domorodý muž? 2. Jak se zachovala Bibi? Odhadnete, jaký vztah k přírodě má ona? 3. Jak autor uvažuje nad chováním zlatokopů?
--------	--	--

TIP: K slovům z textů, která žáci neznají, mohou zkusit přiřadit fotografie z powerpointové prezentace, viz **příloha č. 8**.

Po představení přečteme žákům další část příběhu.

„Voda se přímo před námi vlévá do soutěsky. Její burácení je ohlušující. Zdá se, že podél jedné strany vodopádu by se dalo dostat nahoru. Vypadá to příkře, ale schůdně. Takže tohle je ono – poslední překážka. Teď musíme být méně než kilometr od ústí Poslední řeky. Chce se mi zpívat, ale počkám, až vodopády bezpečně zdoláme.“

„Kánoe je zničená, všechno je špatně. Našli jsme sud se zásobou potravin, ale většina jeho obsahu byla stejně zničená. Tahle řeka a tyhle hory nám vzaly všechno kromě naší holé kůže. Soustředíme se teď už jen na přežití.“

Reflexe (10–15 minut)

Položíme žákům otázku: *Jak bude příběh pokračovat? Půjdou dál, nebo se vrátí?*

Necháme žáky hlasovat. Pokud se přikloní k názoru, že ANO, položíme jim ještě otázku: *Najdou Poslední řeku? Stojí za risk TO bohatství, za kterým jdou?*

Necháme zaznít odpovědi od dobrovolníků. Poté každý žák písemně navrhne/sepíše konec příběhu a pokusí se odhadnout, jaké bohatství mohou hrdinové objevit.

2. HODINA

Evokace (5 minut)

TIP: Pokud na sebe hodiny nenavazují a začínáme 2. hodinu jiný den, dáme žákům znovu hlasovat, zda si myslí, že se hlavní hrdinové vrátí zpět podél řeky, nebo budou pokračovat v cestě k Poslední řece.

Žáci se zkusí zamyslet nad tím, co je pro ně největším bohatstvím. Každý za sebe si zkusí seřadit obrázky (**příloha č. 3**) nebo následující pojmy (*peníze, zdraví, přírodní bohatství, rodina, zlato a drahé kovy, pitná voda, luxusní auto apod.*). Poskytneme jim prostor pro vysvětlení pořadí obrázků/pojmů a toho, proč ho může mít každý jiný. Obrázky/pojmy můžeme vytisknout buď do skupin, nebo pokud chceme, aby žáci pracovali samostatně, promítneme jim obrázky či pojmy na interaktivní tabuli a žáci si sepíší pořadí čísel u obrázků každý na svůj papír.

Přečteme žákům text z knihy: *„Rozhodli jsme se vyrazit dnes odpoledne zpět podél řeky po svých. Bude to obtížné, ale alespoň víme, co nás čeká. Jídlo si budeme muset najít nebo ulovit. Při troše štěstí se k hlavnímu toku můžeme dostat za dva týdny. Tam bychom si snad mohli postavit nějaký vor. Je to jen hodně hrubý plán, ale zároveň jediný, který máme.“*

„Úder blesku. V jediném oslnivém okamžiku se všechno změnilo.“

Uvědomění (25 minut)

Rozdáme žákům pokračování textu (**příloha č. 4**). Pracují samostatně. Zodpovídají otázky (10 minut):

- *Našli nakonec hlavní hrdinové Poslední řeku?*
- *Proč ji nemohli najít? Jak se označuje tento typ řeky?*
- *Co uviděli hlavní hrdinové na konci Poslední řeky?*

Následně rozdělíme žáky do 6 skupin (10–15 minut):

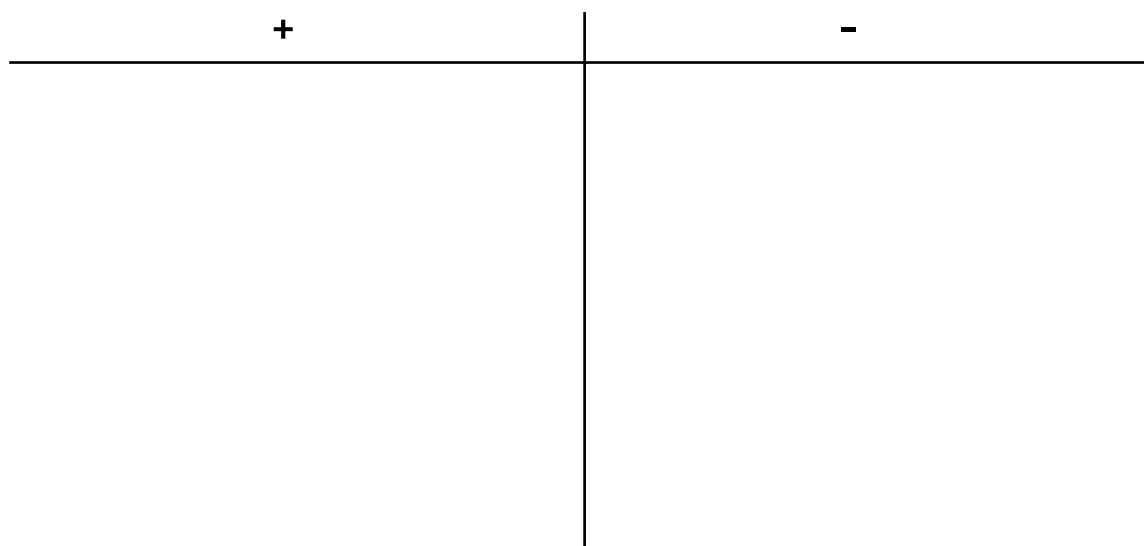
- 3 skupiny budou pracovat s textem k bohatství přírody – ekosystémů (**příloha č. 5**).
  - Žáci vypíší, co je podle nich bohatstvím v pralese.
- 3 skupiny dostanou text týkající se zlata (**příloha č. 5**).
  - Žáci budou mít za úkol si text přečíst, v něm si zaznačí + a – těžby zlata v dané oblasti, společně je pak sepíší do T-grafu.

Obě skupiny na základě svých textů splní úkoly. Poté si žáci vzájemně představí texty a zpracované úkoly.

TIP: Z motivačních důvodů je možné rozdělit žáky do dvojic a nechat jim volbu kratšího (bohatství pralesa), či delšího (zlato v pralese) textu.

T-GRAF

Tato metoda slouží k srovnání dvou aspektů jedné koncepce. Pisatel si může psát klady a zápory nějakého stanoviska nebo jevu, může si sbírat argumenty pro nebo proti nějakému jevu/myšlence. Důležité je v této fázi sepisovat všechny nápady a zatím je nijak nehodnotit. Se sběrem argumentů nám může pomoci další osoba, literatura, internet, ...

Zdroje:

Steele, J. L., Meredith, K. S., Temple, Ch. A., Walter, S., Kmentová, J. et al. *Dílno psaní: příručka VIII: od sebevyjádření k písemné argumentaci*. Praha: Kritické myšlení, 2007.

Reflexe (10 minut)

Položíme žákům otázku: *Rozhodl se autor správně, když nechal místo utajeno? Proč ano, proč ne?*

Necháme žáky sepsat jejich odpovědi (3 minuty). Opět je můžeme nechat hlasovat – souhlasím/nesouhlasím.

Vraťme se zpět k obrázkům ze začátku hodiny. *„Které z nich by autor podle vás považoval za bohatství?“* Můžeme společně srovnat, co by autor považoval za bohatství na začátku výpravy a pak na jejím konci.

Rozdáme žákům konec příběhu, žáci ho čtou nahlas a střídají se po větě či dvou (7 minut), nebo si jej přečtou sami (**příloha č. 6**).

„Vyšplhali jsme na hřeben. Jezero a skryté království Poslední řeky pomalu mizí v nadýchaných mracích pod námi. Když shlížím zpátky do tmavnoucího údolí, cítím potřebu podělit se o jeho tajemství se světem, mohu je ale sdílet jedině tady ve svém deníku – schovaná přede všemi, pro dobro všech. Celou dobu jsem měl za to, že tím pokladem je zlato, ovšem v těchto stránkách a obrázcích jsem objevil něco ještě mnohem cennějšího: pochopení života samotného.

Stejně jako tvůrce mapy jsem sem přišel s úmyslem dobýt přírodu, prozkoumat ji a zanést ji do mapy. Podmanit si ji. Zdá se však, že si příroda podmanila mě. I my jsme nyní strážci Poslední řeky.“

Zeptáme se na závěr: *Jakou hlavní myšlenku se nám autor snaží sdělit?*

TIP: Pokud nám zbyde čas, můžeme hodinu ukončit maorskou básní z knihy:

„Už jen poslední pohled na horskou řeku klikatící se do dálky. Připomíná mi jednu starou maorskou báseň:

*Řeka plyne
z hor do moře.
Já jsem tou řekou,
ta řeka je mnou.“*

TIP: Jako domácí práci je možné zadat žákům napsat úvahu nad jedním ze dvou citátů:

Napišeme na tabuli citát: *„Žil bych nerad ve světě bez ptáků, lesů a nejrozličnějších zvířat. Byl by to strašný svět. Je na nás, aby takový neskončil. Dělán pro to vše, co je v mých silách, a prosím vás, abyste pomohli i vy.“*

- **Napište, jak citát vnímáte.**
- **Co tím jeho autor myslí, abychom pomohli i my?**

Napišeme na tabuli citát: *„Divočina je nadějí na uchování světa.“*

- **Jak je to podle vás myšleno?**
- **V čem spočívá ta „naděje“?**

„Podle konečných prací si žáci opravdu uvědomili, co je pokladem světa. Téma je zaujalo, vtáhlo do děje.“

(Jitka Šmehlíková)

Informace pro pedagogy

Kniha *Cesta k Poslední řece* (Teddy Keen) je napínavým příběhem o výpravě do amazonského pralesa, která uvnitř vypadá přesně jako skutečný sešit, s rozmazanými stránkami, ručně vypadajícím textem. V napínavém příběhu najdete setkání s kajmanem a anakondou, neuvěřitelnou přírodou, tipy na přežití a mnoho dalšího. Vydejte se s Neznámým dobrodruhem za napínavým dobrodružstvím do Amazonie, které začíná mapou objevenou v Královské geografické společnosti, na níž je záhadně setřená řeka. Více informací o Neznámém dobrodruhovi je k dispozici zde: www.theunknownadventurer.com

Pokud bychom se chtěli více zaměřit na vztahy mezi zvířaty a rostlinami, můžeme s žáky následující hodinu zakreslit síť vztahů a propojení mezi jednotlivými zvířaty. Pak jim můžeme ukázat propojení ekosystémů ze samotného deníku (**příloha č. 7**).

Na téma bohatství přírody můžeme navázat prací s texty o hodnotě přírody a jejím měření: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/nazory-a-komentare/davinan-vackarova-hodnota-prirody-se-musi-stat-soucasti-naseho-bohatstvi>

Přivalová řeka – vzniká přirozeným procesem, kdy se v hornatých oblastech v důsledku silných dešťů nebo tání sněhu naplní suchá říční koryta vodou a dochází k přivalovým povodním. Mohou se objevit bez předchozího varování, proto jsou velmi nebezpečné.

Rozšiřující informace

Robert Hermann Schomburgk: <https://botany.cz/cs/schomburgk/>

Použité zdroje

Animalia. (nedatováno). *Rufous tailed hummingbird*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: <https://animalia.bio/index.php/rufous-tailed-hummingbird>

Cc0-Photographers. (2017). Free fotobanka: dřevo, hotovost, měna, euro, mince, kov peníze, finance, drobné, centů, kovové peníze, člověkem objekt 4000x2667. *Pxhere*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: <https://pxhere.com/cs/photo/544914>

Cc0-Photographers. (2017). Free fotobanka : žlutý, šperky, 2012, zlato, Zobrazit, Kanada, veřejnost, kanadský, geotagged, Ontario, krystal, Brazílie, noflash, krystalizace, drahokam, subarcticmike, minerální, vzorek, Ottawa, behindglass, museumofnature, in situ, křemen, pegmatit, minasgerais, panenská, slída, rockcrystal, CMN, moskevský, naturalglass, módní doplněk 2032x2400. *Pxhere*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: <https://pxhere.com/cs/photo/389482>

Cc0-Photographers. (2017). Free fotobanka: horizont, silueta, osoba, západ slunce, ráno, romantika, rodina, děti, ilustrace, emoce 3363x2378. *Pxhere*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: <https://pxhere.com/cs/photo/735935>

Cc0-Photographers. (2017). Free fotobanka: oranžový, vozidlo, sportovní auto, superauto, sportscars, lumixfz200, 2014mclarenmp412coupe, rychlá auta, městské auto, pozemní vozidla, automobilový make, automobilového designu, luxusní vůz, výkon auta, McLaren automotive, McLaren MP4 12c, McLaren F1 2400x1695. *Pxhere*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: <https://pxhere.com/cs/photo/171083>

Cc0-Photographers. (2019). Free fotobanka: čistá voda, kapalina, sklenka, Transparent material, tekutina, pití vody, barware, pokles, krystal, napít se, minerální voda, Distilled water, staromódní sklo 3872x2592. *Pxhere*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: <https://pxhere.com/cs/photo/1600964>

Cesta k Poslední řece. Přeložila Eva Dobrovolná. Brno: Kazda, 2023. ISBN 9788076701137.

Gikas, M. (2012). Canonball flower. *Flickr*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: https://www.flickr.com/photos/aries_title/6629606817

- Hoskovec, L. (20. 4. 2016). Schomburgk, Robert Hermann A Moritz Richard. *Botany.cz*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: <https://botany.cz/cs/schomburgk/>
- Nathan, M. (nedatováno). Rain forest [foto]. *Pexels.com*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: <https://www.pexels.com/cs-cz/foto/1878709/>
- Palmer, N. (2011). Aerial view of the Amazon Rainforest, near Manaus, the capital of the Brazilian state of Amazonas. *Flickr*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/cifor-icraf/35073192954>
- Smithsonian's National Zoo (2011). Arrow Frog. *Flickr*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/nationalzoo/6379058441>
- Stachowiak, K. (nedatováno). *Public Domain Pictures*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: <https://www.publicdomain-pictures.net/cs/view-image.php?image=144536&picture=zdravi>
- Steele, J. L., Meredith, K. S., Temple, Ch. A., Walter, S., Kmentová, J. et al. *Dílna psaní: příručka VIII: od sebevyjádření k písemné argumentaci*. Praha: Kritické myšlení, 2007.
- Svoboda, M. (nedatováno). Divočina je nadějí pro uchování světa. *Citaty.net*. [online, cit. 15. 5. 2024]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/273286-henry-david-thoreau-divocina-je-nadeji-pro-uchovani-sveta/>
- Svoboda, M. (nedatováno). Žil bych nerad ve světě bez ptáků, lesů a nejrozličnějších... . *Citaty.net*. [online, cit. 15. 5. 2024]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty/275743-gerald-durrell-zil-bych-nerad-ve-svete-bez-ptaku-lesu-a-nejrozli/>
- Wikimedia Commons. (1840). *Schomburgk Map of Guiana.jpg*. [online, cit. 15. 5. 2024]. Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=19395043>
- Wikimedia Commons. (2008). *Amazonian rainforest 2.JPG*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Amazonian_rainforest_2.JPG
- Wikimedia Commons. (2015). *Bertholletia excelsa compose.jpg*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bertholletia_excelsa_compose.jpg
- Wikimedia Commons. (2018). *Acacia dealbata. Mimosa*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Acacia_dealbata_Mimosa.jpg
- Wikimedia Commons. (nedatováno). *A butterfly feeding on the tears of a turtle in Ecuador (cropped to butterfly).jpg*. [online, cit. 9. 5. 2024]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:A_butterfly_feeding_on_the_tears_of_a_turtle_in_Ecuador_\(cropped_to_butterfly\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:A_butterfly_feeding_on_the_tears_of_a_turtle_in_Ecuador_(cropped_to_butterfly).jpg)

Druhý život

Věk žáků
8.–9. třída

Časová náročnost
2 × 45 minut

Předmět
český jazyk, zeměpis

Průřezová témata

Environmentální výchova, Výchova v evropských a globálních souvislostech

Pomůcky

přílohy č. 1–6, prázdné papíry („šmíráky“), psací potřeby, papír s vypsány druhy pocitů nebo Plutchikovo kolo emocí, popřípadě dataprojektor

Přílohy

*Příloha č. 1: Obálka knihy *Modrá**

Příloha č. 2: Text – úvod do tématu

*Příloha č. 3: Město *Argelès sur Mer**

Příloha č. 4: Texty – dvojitý zápisník

*Příloha č. 5: *Reflexe* – otázky*

Příloha č. 6: Environmentální migrace ve světě

Anotace

Na základě příběhu klimatického uprchlíka Davida z knihy *Modrá* od Maji Lunde se žáci zamyslí nad pocity migrantů a následně zjistí, jaká je situace environmentální migrace ve světě, seznámí se se skutečnými příběhy environmentálních migrantů a na příkladu města Mongla v Bangladéši popíší, jak může být řešena migrační vlna.

Cíle

Žák/žákyně:

- popíše vlastními slovy pocity migranta,
- vysvětlí vztah mezi migrací lidí a klimatickou změnou,
- shrne klíčové informace o environmentální migraci ve světě,
- na příkladu bangladéského města Mongla uvede, jak je možné zmírnit dopady klimatické migrace.

Cíle udržitelného rozvoje

POSTUP

„Na této lekci považuji za přínosné téma, jeho aktuálnost a celkové sestavení lekce. Skvěle vybraný text z knihy, který žáky skutečně ponořil do příběhu a tématu.“
(Lucie Absolonová)

1. HODINA

Evokace (15 minut)

Představíme žákům knihu, se kterou budeme pracovat. Jedná se o knihu *Modrá* od autorky Maji Lunde. „Četl ji někdo z vás?“ Můžeme promítnout obálku knihy (**příloha č. 1**).

Pokud ano, neprozrazujte zatím spolužákům téma knihy. Rozdělíme žáky do dvojic, ve kterých budou pracovat se slovy, která se v knize objevují a mohou napovědět téma knihy. Slova napíšeme na tabuli.

tábor – kouř – modré nebe – útěk – domov – svět – voda – sucho

Zadání pro žáky: Pokuste se se svým spolužákem vymyslet (podle zadaných klíčových slov), o čem kniha vypráví (10 minut). Sestavte více variant (alespoň dvě) svých předpovědí/odhadů.

TIP: Žáci mohou varianty příběhu sepsat nebo je zahrát jako scénky.

Poté žáci představí své nápady (5 minut). Sepíšeme je na tabuli.

Přečteme žákům text (**příloha č. 2**). Položíme jim otázky nebo je přepíšeme na tabuli (mohou pracovat ve dvojicích). Necháme zaznít několik odpovědí.

- 1) *Jakou situaci autor popisuje? Odhadli jste téma knihy?* Autor popisuje útěk Davida s dcerou kvůli suchu a požárům. Témata knihy: klimatická změna, environmentální migrace.
- 2) *Kde se podle vás hlavní hrdina nachází? V jaké zemi, na jakém místě?* Francie, město Argelès sur Mer*, rok 2041
- 3) *Jaké myšlenky se vám po přečtení textu honí hlavou?*

* Promítneme **přílohu č. 3**, popřípadě vyhledáme město Argelès sur Mer například na webu mapy.cz nebo google.com.

POZNÁMKA: V lekci pracujeme pouze s příběhem Davida a Lou, viz Rozšiřující informace, kniha *Modrá*.

Uvědomění (20 minut)

Rozdáme žákům text (**příloha č. 4**), se kterým budou individuálně pracovat metodou dvojitého zápisníku. Text je rozdělený čárami, které slouží jako pauzy ve čtení. Mají žákům pomoci zamyslet se vždy jen nad danou částí textu a postupně si z ní vypsát věty do dvojitého zápisníku.

DVOJITÝ ZÁPISNÍK

Dvojitý zápisník (někdy označován jako **dvojitý či podvojný deník**) je metoda, která slouží k porozumění textu. Běžně se využívá ve fázi uvědomění si významu informací, avšak případná následná diskuze může být i součástí reflexe. Tuto metodu můžeme použít při práci s jakýmkoliv textem (beletristickým či odborným). Žáky obvykle potěší, že si z textu mohou vybrat skutečně cokoliv, i něco, co se z pohledu celku jeví jako okrajové – cílem je naučit se zastavovat se nad tím, co je zaujme, a všimnout si nejasností a rozporů. Dvojitý zápisník je možné využít i jako způsob zápisu do čtenářského deníku.

Žák si nejprve rozdělí list papíru na dva sloupce. Následně si hned při prvním čtení textu dělá výpisky, které si rovnou píše do levého sloupce. K nim pak rozvíjí svoje myšlenky ve sloupci pravém.

Do levého sloupce si žák formou citací vypíše z textu ty části, které ho zaujaly (a chce si je ve druhém sloupci nějak okomentovat). Může se jednat o celé věty, pasáže vět či jednotlivá slova.

Do pravého sloupce si k těmto citacím zapíše své komentáře. Komentář může obsahovat např. myšlenku, proč si vybral konkrétní citaci, co mu tato citace připomněla, jaké otázky v něm vyvolala, souhlasné i nesouhlasné komentáře, doplnění, konkrétní příklady či své vlastní hypotézy.

Citát z textu, videa, ...	Komentář/myšlenka, ...
<ul style="list-style-type: none"> • konkrétní pasáž z textu • zajímavá jazyková formulace<ul style="list-style-type: none"> • citát • klíčová událost • faktický údaj • hlavní myšlenka • problém	<ul style="list-style-type: none"> • reakce na výrok • teorie nebo hypotéza<ul style="list-style-type: none"> • srovnání • vysvětlení • diskuze k významu • předpokládané možné reakce na text

Zdroje:

Heřmanová, M., Vacková, H. *Čeština: globální rozvojové vzdělávání v hodinách českého jazyka a literatury*. Olomouc: ARPOK. 2019. ISBN 978-80-907443-4-9.

Kyncl, L., Kynclová, B. (7. 4. 2013). *Dvojitý zápisník*. [online, cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://liborkyncl.estranky.cz/clanky/metody-rwct/dvojity--zapisnik.html>

Poláková, I. (nedatováno). *Podvojný deník – Popis metody. Učení bez učebnic*. [online, cit. 28. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.uceniбезucebnic.cz/index.php?id=516>

Šafránková, K. (2006). Záznamy o četbě, které se osvědčily. *Kritické listy* 24, str. 16–17. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: https://kritickemysleni.cz/wp-content/uploads/2020/05/KL24_web.pdf

Následně popořadě procházíme text a vyzýváme žáky, aby doslovně přečetli své zápisy z dvojitého zápisníku. Na komentáře navazujeme a ptáme se ostatních, zda i oni si pasáže všimli a jaké k ní mají poznámky. Můžeme upozornit na shody a rozdíly a následně podnítit diskuzi.

Reflexe (10 minut)

Zamyslete se ve dvojicích nad těmito otázkami. Otázky promítneme na dataprojektoru nebo přepíšeme na tabuli (**příloha č. 5**). Necháme od dobrovolníků zaznít odpovědi.

- 1) *Jak se říká místu, kde se David a Lou ocitli? Uprchlícký tábor*
- 2) *Jaké pocity podle vás David a Lou prožívají?*
- 3) *O čem David přemýšlí? O čem může přemýšlet Lou?*
- 4) *Jak se označuje tento druh pohybu osob? Migrace – environmentální*

TIP: Pro jednodušší popis pocitů můžeme dát žákům papír s různými pocity, ze kterých mohou vybírat. Můžeme využít Plutchikovo kolo emocí, které je přílohou v lekci *Fánek* nebo kartičky emocí (např. <https://www.nvc-cards.org/> – Nenásilná komunikace).

2. HODINA

Evokace (10 minut)

Ptáme se žáků:

- *Z jakých důvodů lidé podle vás migrují? (Nápady sepisujeme na tabuli.)*
- *Které z těchto nápadů byste označili jako důvody, které se budou týkat environmentální migrace? (Nápady zakroužkujeme.)*

Uvědomění (25 minut)

Rozdělíme žáky do dvojic a každé dvojici rozdáme text A, B nebo C (**příloha č. 6**). Snažíme se tyto texty rozdělit tak, aby ve třídě vznikly 3 podobně početné skupiny. Každá dvojice si přečte text a vypíše z něj maximálně 5 klíčových slov (5 minut). Pak se spojí s další dvojicí – vždy se stejným textem a společně si představí svá klíčová slova. Vyberou z nich opět jen 5 z nich (5 minut). Pak se spojí všechny čtveřice, které mají stejný text, a opět si vzájemně představí svá klíčová slova a z nich pak znovu vyberou konečných 5 klíčových slov (5 minut). Ke každému textu tedy vznikne 5 klíčových slov. Ta následně skupiny představí ostatním. Další dvě skupiny se mohou doptávat, proč byla daná slova vybrána nebo jak souvisejí s obsahem článku (10 minut).

TIP: Pokud zbyde čas, je možné diskutovat také o tom, jestli z výsledných 15 klíčových slov je možné vybrat ta, která jsou společná pro všechny texty a mohou tak charakterizovat téma environmentální migrace.

Pokud máme čas, zeptáme se žáků, zda se i občané **České republiky mohou stát environmentálními migranty** a v jakých případech?

Více informací o situaci environmentálních migrantů v ČR lze zhlédnout ve videu ČT Edu nebo v popisu situace v ČR, viz Rozšiřující informace.

Reflexe (10 minut)

Každý žák dokončí na papír následující větu:

„Když přemýšlím o dopadech klimatické změny na migraci lidí, ...“

Dobrovolníci mohou své věty nahlas přečíst.

TIP: Pokud chceme jít s žáky do důkladnější reflexe, můžeme jim zadat domácí úkol, a to ve formě psaní úvahy na téma dopadů klimatické změny na migraci lidí, a jak se oni sami mohou zapojit do řešení klimatické změny, nebo je seznámit s možností zapojit se do psaní dopisů v rámci Amnesty International, tzv. maratonu dopisů. Více na <https://maraton.amnesty.cz/>.

TIP: Na lekci lze navázat dalšími výukovými materiály, například na webu ucimoklimatu.cz naleznete lekce věnované adaptačním opatřením ve městech, na venkově apod. **Tuto lekci je také možné propojit s lekcemi Vlny veder** (zaměřenou na vliv klimatu na extrémní projevy počasí v ČR) nebo *Věda vs. Veřejnost* (výroky o klimatu) z publikace ARPOKu *Globální témata napříč předměty*. Publikace je k dispozici na <https://eshop.arpok.cz/kat/publikace/2-stupen/>.

Rozšiřující informace

Kniha *Modrá* (Maja Lunde)

Kniha *Modrá* (Maja Lunde) je druhým dílem série *Klimatické kvarteto* (1. *Historie včel*, 3. *Kůň Převalského*, 4. *Sen o stromě*). Pojednává o vodě, nejdůležitější součásti života na Zemi. V knize se objevují 2 příběhy:

Jeden nás zavádí **do Norska v roce 2017**. **Hlavní hrdince Signe** táhne na sedmdesát, ale přesto se – úplně sama a s podivným nákladem – vydává na riskantní cestu přes oceán, aby stanula tváří v tvář muži, jehož kdysi milovala.

Druhý příběh se odehrává **v jižní Francii v roce 2041**: **David** se cítí příliš mladý na to, aby byl otcem. Je však nucen prchat se svou malou dcerou **Lou** skrz vyprahlou jižní Evropu, kde již není dostatek vody pro všechny. Situace se mění ve chvíli, kdy v opuštěné zahradě daleko od mořského pobřeží objeví prázdnou loď. Tam se chodí se svojí dcerou bavit. Jednoho dne usoudí, že by tou lodí mohli odplout, a čekají až zaprší a koryto se naplní vodou.

Environmentální migrant

Pojem environmentální migrant není právní pojem. Nemá proto ani žádnou právní definici. Podle vymezení, které používá Mezinárodní organizace pro migraci (International Organization for Migration, IOM, 2007), se environmentálními migranty myslí „osoby nebo skupiny osob, které jsou, převážně z důvodů náhlých nebo postupných změn životního prostředí, jež negativně zasahují do jejich životů a životních podmínek, nuceny opustit své obvyklé bydliště, nebo se rozhodnou, že tak učiní, dočasně či trvale, a které se přesunují uvnitř své země nebo mimo ni“.

Pojem zahrnuje dvě velké kategorie osob. Jedná se, na straně jedné, o osoby dočasně či trvale migrující **v důsledku přírodních katastrof, např. povodní, tsunami, zemětřesení či výbuchu sopky**. V tomto případě se mluví o tzv. *přesídlení v důsledku katastrofy (disaster displacement)*. Na straně druhé jde o osoby migrující, opět dočasně či trvale, **v důsledku dlouhodobých změn životního prostředí, typicky změn souvisejících s globálním oteplováním, vzestupem hla-**

diny světových oceánů, vysycháním některých oblastí apod. Zde se mluví o tzv. *klimatické migraci (climate migration)*. Obě kategorie nejsou pevně oddělené. Přírodní katastrofa může být jedním z projevů dlouhodobějších změn klimatu, popř. může být posledním podnětem, který lidi dlouhodobě vystavené důsledkům změn klimatu přiměje vydat se na cestu. Rozlišení je tak důležité spíše proto, aby se celá kategorie environmentální migrace neredukovala, jak k tomu někdy bývají tendence, na spíše krátkodobé přesuny vyvolané nenadálou přírodní katastrofou, ale řadila se pod ní též dlouhodobější, popř. trvalá migrace způsobená mnohdy nevratnými procesy změny životního prostředí. Je přitom jasné, že právě tento druhý typ je, s ohledem na dlouhodobost až trvalost, masový charakter i fakt, že jeho příčiny nebývají tak snadno identifikovatelné, výrazně kontroverznější.

Situace v České republice

Environmentální migrace je jev, který se **bude ve stále větší míře týkat také České republiky** – ať již proto, že k nám budou přicházet lidé z míst, která se v důsledku klimatické změny či přírodních katastrof (a na ně napojených konfliktů, ekonomických krizí apod.) stanou těžko obyvatelná, nebo proto, že sami obyvatelé ČR, resp. některých jejích částí, budou nuceni změnit kvůli environmentálním problémům své domovy. Obojí již naše země zažila a stále zažívá. Ačkoli ČR nepatří mezi hlavní cíle migračních toků, osob jiné než české státní příslušnosti na našem území pobývají statisíce a je velmi pravděpodobné, že v tomto počtu se najdou i lidé, kteří ze svých domovů odešli mj. z environmentálních příčin. Takových lidí bude navíc do budoucna s postupujícími klimatickými změnami nejspíše dále přibývat, přičemž lze očekávat, že prostor EU, včetně ČR, zůstane jednou ze žádoucích destinací. **Česká republika také zná vnitřní migraci osob z oblastí s horším životním prostředím** (odchody ze severních Čech a severní Moravy), popř. oblastí zasážených přírodními katastrofami (dočasné či trvalé přesídlení lidí po povodních v letech 1997, 2002, 2013 či 2024). Klimatické změny jsou, jak správně ve svém projevu z roku 2015 uvedl bývalý předseda Evropské komise Jean-Claude Juncker, „jednou z hlavních dlouhodobých příčin nové migrace“ a je v podstatě nemožné, aby se tento jev v rostoucí míře nedotýkal i ČR.

Zdroj:

<https://www.iir.cz/kdo-jsou-environmentalni-migranti-a-jaka-pravni-uprava-se-na-ne-vztahuje>

Klimatičtí uprchlíci

- Video: Důvody migrace v ČR a ve světě: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/12176-klimaticti-uprchlici>
- UNHCR: www.unhcr.org
- Vliv klimatu na extrémní projevy počasí v ČR: <https://faktaoklimatu.cz/explainery/vliv-klimatu-na-extremne-cesko>

Použité zdroje:

Baroch, P. (19. 10. 2022). Stovky milionů lidí v pohybu. Klimatická migrace je už nezastavitelná, můžeme ale zmírnit její dopady. *Obnovitelně.cz*. [online, cit. 30. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.obnovitelne.cz/clanek/2174/stovky-milionu-lidi-v-pohybu-klimaticka-migrace-je-uz-nezastavitelna-muzeme-ale-zmirnit-jeji-dopady>

Databazeknih.cz. (nedatováno). *Modrá*. [online, cit. 3. 9. 2024]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/klimaticke-kvarteto-modra-373541>

Fendrychová, S., Kropáček, J., Nouzová, P., Poláček, D., Plaček, Š. (29. 12. 2022). Migrace, která zasáhne celou planetu. Miliony lidí vyháněni z domovů mění se klima. *Aktuálně.cz*. [online, cit. 30. 8. 2024]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/klimaticti-uprchlici-migrace-ktera-zasahne-celou-planetu/r~402691a0e1b511ec82b7ac1f6b220ee8/>

Heřmanová, M., Vacková, H. *Čeština: globální rozvojové vzdělávání v hodinách českého jazyka a literatury*. Olomouc: ARPOK. 2019. ISBN 978-80-907443-4-9.

International organization for migration (IOM). (2022). *COP27: Addressing Human mobility driven by Climate Change*. [online, cit. 29. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.iom.int/cop27-addressing-human-mobility-driven-climate-change>

Kyncl, L., Kynclová, B. (7. 4. 2013). *Dvojitý zápisník*. [online, cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://liborkyncl.estranky.cz/clanky/metody-rwct/dvojity--zapisnik.html>

Lunde, M. *Modrá*. Přeložila Tereza Švejková. Knihy Omega. Praha: Dobrovský, 2018. ISBN 978-80-7390-915-4.

Poláková, I. (nedatováno). *Podvojný deník - Popis metody. Učení bez učebnic*. [online, cit. 28. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.ucenibezeucebnic.cz/index.php?id=516>

Psychoterapie lidsky a logicky. (nedatováno). *Seznam emocí*. [online, cit. 3. 9. 2024]. Dostupné z: <https://vas-psychoterapeut.cz/seznamEmoci.html>

Šafránková, K. (2006). Záznamy o četbě, které se osvědčily. *Kritické listy* 24, str. 16–17. [online, cit. 5. října 2024]. Dostupné z: https://kritickemysleni.cz/wp-content/uploads/2020/05/KL24_web.pdf

The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) (nedatováno). *Global Trends*. [online, cit. 28. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/global-trends>

Wikimedia Commons. (2016). *Départements et régions en France en 2016*. [online, cit. 24. 9. 2024]. Dostupné z: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:D%C3%A9partements%2Br%C3%A9gions_\(France\)-2016.svg?uselang=fr](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:D%C3%A9partements%2Br%C3%A9gions_(France)-2016.svg?uselang=fr)

Wikimedia Commons. (2023). *Map of Mongla upazila in Bagerhat district, Khulna division*. [online, cit. 24. 9. 2024]. Dostupné z: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mongla_in_Khulna_division_%28Bangladesh%29.svg

Leila a modrá liška

Věk žáků
6. třída

Časová náročnost
90 minut

Předmět
zeměpis, přírodopis,
český jazyk

Průřezová témata

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Environmentální výchova

Pomůcky

přílohy č. 1–3, dataprojektor, pracovní listy, psací potřeby, černé fixy

Přílohy

Příloha č. 1: Obrázek knihy

Příloha č. 2: Pracovní list – úryvek z knihy *Leila a modrá liška*

Příloha č. 3: Pracovní list – článek

Anotace

Lekce přináší žákům část příběhu o putování polární lišky Miso, kterou sledují arktičtí výzkumníci. Příběh ukazuje souvislosti mezi klimatickou změnou a migrací. Tyto souvislosti pak žáci odhalují i v internetovém článku, který popisuje příběh polární lišky, která došla za 76 dní z Norska do Kanady.

Cíle

Žák/žákyně:

- hledá v textu informace, které ho/ji zajímají, a vyjadřuje k nim svůj postoj/názor,
- vyjmenuje důvody migrace lidí a migrace zvířat,
- popíše souvislost mezi migrací lišky a táním ledovců.

Cíle udržitelného rozvoje

„Velký aha moment pro žáky nastal, když zjistili, že se kniha opírá o skutečný příběh. Příběh je krásným příkladem důsledků změny klimatu.“
(Lucie Absolonová)

„Lekce je úžasná v rozvinutí představivosti, povolení fantazie u dětí – hlavně v úvodu, kdy žáci přemýšlí, co za knížkou je, o čem bude, ...po přečtení úryvku stále nevěřili, že by nějaká liška s obojkem mohla být užitečná ve sběru dat a dokázat tu cestu. Lekce velmi pěkně ukazuje provázanost klimatické změny a tání ledovců, změn teritorií zvířat, nutných přízpůsobení z hlediska hledání potravy.“

(Jana Čmelíková)

Evokace (10 minut)

Vyjdeme z názvu knihy *Leila a modrá liška*. Promítáme žákům obal knihy (**příloha č. 1**) a ptáme se:

- *O čem by kniha mohla být?*
- *Kdo je Leila? Odkud pochází?*
- *Proč je liška modrá? Existují modré lišky?*
- *Jak spolu souvisí tyto dvě postavy?*
- *Bude text v této knize naučný, beletristický, populárně naučný? Podle čeho posuzujete?*

Uvědomění (60 minut)

Každému žákovi rozdáme pracovní list – úryvek z knihy (**příloha č. 2**). Každý si sám přečte text a vybere tu část textu (1–2 věty), která ho zaujala. Přepíše ji do prvního sloupce tabulky pro zápis dvojitého zápisníku. Do druhého sloupce napíše vlastní myšlenky k vybrané citaci.

DVOJITÝ ZÁPISNÍK

Dvojitý zápisník (někdy označován jako **dvojitý či podvojný deník**) je metoda, která slouží k porozumění textu. Běžně se využívá ve fázi uvědomění si významu informací, avšak případná následná diskuze může být i součástí reflexe. Tuto metodu můžeme použít při práci s jakýmkoliv textem (beletristickým či odborným). Žáky obvykle potěší, že si z textu mohou vybrat skutečně cokoli, i něco, co se z pohledu celku jeví jako okrajové – cílem je naučit se zastavovat se nad tím, co je zajímavé, a všimnout si nejasností a rozporů. Dvojitý zápisník je možné využít i jako způsob zápisu do čtenářského deníku.

Žák si nejprve rozdělí list papíru na dva sloupce. Následně si hned při prvním čtení textu dělá výpisky, které si rovnou píše do levého sloupce. K nim pak rozvíjí svoje myšlenky ve sloupci pravém.

Do levého sloupce si žák formou citací vypíše z textu ty části, které ho zaujaly (a chce si je ve druhém sloupci nějak okomentovat). Může se jednat o celé věty, pasáže vět či jednotlivá slova.

Do pravého sloupce si k těmto citacím zapíše své komentáře. Komentář může obsahovat např. myšlenku, proč si vybral konkrétní citaci, co mu tato citace připomněla, jaké otázky v něm vyvolala, souhlasné i nesouhlasné komentáře, doplnění, konkrétní příklady či své vlastní hypotézy.

Zdroje:

Heřmanová, M., Vacková, H. *Čeština: globální rozvojové vzdělávání v hodinách českého jazyka a literatury*. Olomouc: ARPOK. 2019. ISBN 978-80-907443-4-9.

Kyncl, L., Kynclová, B. (7. 4. 2013). *Dvojitý zápisník*. [online, cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://liborkyncl.es-tranky.cz/clanky/metody-rwct/dvojity--zapisnik.html>

Poláková, I. (nedatováno). *Podvojný deník – Popis metody. Učení bez učebnic*. [online, cit. 28. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.ucenibezucebnic.cz/index.php?id=516>

Šafránková, K. (2006). Záznamy o četbě, které se osvědčily. *Kritické listy* 24, str. 16–17. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: https://kritickemysleni.cz/wp-content/uploads/2020/05/KL24_web.pdf

Dobrovolníci mohou své dvojité zápisníky přečíst nahlas.

TIP: Pokud žáci umí pracovat s metodou dvojitého zápisníku, můžeme ji změnit na **TROJITÝ ZÁPISNÍK**. Do tabulky dvojitého zápisníku přidáme 3. sloupec pro komentář spolužáka/spolužačky.

Do 3. sloupce zápisníku napíše spolužák komentář. Jedná se o komentář na informace ve 2. sloupci, tedy reakce na myšlení žáka, ne o komentář k původní citaci. Žáci mohou opět jako v předchozím sloupci psát své souhlasné i nesouhlasné komentáře, zpřesňují, pokládají otázky, formulují hypotézy, píší své tužby i povzdechy, svá shrnutí, doplnění, zobecnění i konkrétní příklady...

Následně se žáci ve dvojicích věnují otázkám pod textem a hledají na ně odpovědi v textu. Pokud v textu nemohou najít jednoznačnou odpověď na otázku, mohou zkusit odpověď domyslet (poznámka: v další části hodiny se pracuje s textem, který nabídne doplňující odpovědi na otázky). Společně shrneme odpovědi na otázky.

Společně s žáky diskutujeme, jaké otázky jim po přečtení textu vyvstaly, a případně na ně hledáme odpovědi v textu. Položíme otázku: *Myslíte si, že je děj založen na skutečném příběhu? Proč ano, proč ne?*

Následně rozdáme žákům pracovní list – článek o polární lišce (**příloha č. 3**).

Po přečtení textu o polární lišce se vrátíme k otázce, zda je děj knihy založen na skutečném příběhu.

POZNÁMKA: V popisu knihy na webové stránce Databazeknih.cz se přímo píše: *Inspirováno skutečným příběhem polární lišky, která za pouhých 76 dní překonala vzdálenost 3500 km a došla z Norska do Kanady.*

Vrátíme se k odpovědím na otázky z pracovního listu – z úryvku knihy (příloha č. 2). *Najdeme v textu přesnění odpovědí?*

TIP: Pokud žákům v hlavě zůstaly nějaké otázky k textu z knihy, vybědneme je, ať si knihu *Leila a modrá liška* sami přečtou.

Diskutujeme s žáky otázku, *zda a jak ovlivňuje změna klimatu život polárních zvířat? Ovlivňuje změna klimatu životy i dalších živočichů? Znáte nějaké příklady?*

TIP: Lišku polární lze přiblížit i pomocí videí volně dostupných na internetu – např. *Arctic Fox Love Story* | *Incredible Animal Journeys* | *National Geographic* na https://youtu.be/k2kiyWu_XNc?si=s0BWKmQzsWcV7_S1

Reflexe (20 minut)

Varianta A

Každý žák si z obou pracovních textů vybere min. 10 klíčových informací. Přepíše je na volný list papíru tak, aby vytvořily souvislý text. Může je doplnit dalšími slovy (tj. souvislý text není tvořen pouze z klíčových slov). V podstatě se jedná o shrnutí nejdůležitějších informací.

Varianta B

Každý žák sepíše min. 5 vět, které shrnou, co nejdůležitějšího si z lekce odnáší.

Informace pro pedagogy

Tato lekce může sloužit jako **úvodní lekce k tématu migrace a klimatické změny**. Na lekci můžete navázat lekcí *Druhý život*, která se věnuje tématu migrace lidí a klimatické změny. Je součástí této publikace. Pokud se chcete podrobněji věnovat tématu migrace, doporučujeme navázat lekcí *Odkud a kam migrujeme* z publikace *Globální témata napříč předměty*. Pakliže se chcete zaměřit na téma klimatické změny, využijte lekci *Divoká Arktida*, taktéž z publikace *Globální témata napříč předměty*.

O knize *Leila a modrá liška*

Byla k smrti unavená. Lehla si na zem a zabořila hebkou hlavu do měkkých pracek. Zapadající slunce jí olízlo čenich. Sníh ji přikryl jako tlustá deka. Liška se probudí a vydá se na cestu. Putuje přes led a sníh, přes hory a zamrzlé oceány, potkává lední medvědy a ptáky v záři nekonečného světla polárního dne. Bojuje o svoje místo ve světě, který je ohromný, divoký a plný překvapení. Leila mezitím vyráží na svou vlastní pouť – hledá si cestu k matce, která ji opustila, a k jejich společné minulosti, na kterou se tolik let snažila zapomenout. Dechberoucí plavba severním ledovým oceánem pomůže Leile najít matku, o které si myslela, že ji dávno ztratila, ale především i sebe samu. A k tomu jí dopomůže jedna odhodlaná malá liška. Inspirováno skutečným příběhem polární lišky, která za pouhých 76 dní překonala vzdálenost 3500 kilometrů a došla z Norska do Kanady.

Rozšiřující informace

Návazná aktivita – Blackout poetry

Každý žák z textu v **příloze č. 3** vytvoří báseň pomocí metody Blackout poetry.

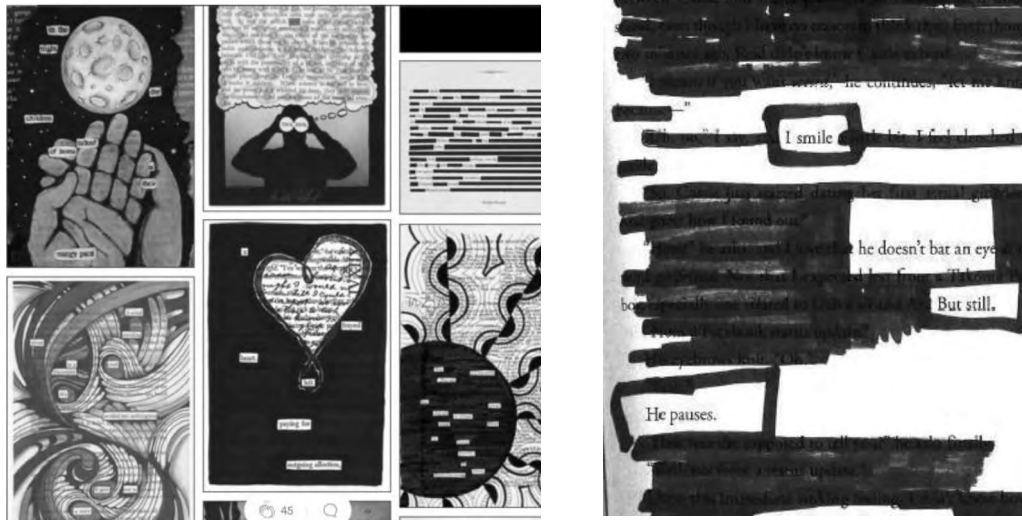
BLACKOUT POETRY

Účelem Blackout poetry je vyvodit nový význam z něčeho, co původně vytvořil někdo jiný. Zastřešujícím účelem je spíše hledání smyslu. Kdykoliv někdo vytváří Blackout poetry, nahlíží hlouběji do existujících děl a snaží se odhalit nové příběhy. Blackout poetry může být také skvělým zdrojem pro zkoumání vlastní kreativity a jedinečnou metodou vytváření společenských komentářů.

Postup:

- Najdeme si text (např. starou knihu, časopis, novinový článek, deníkový záznam), se kterým chceme pracovat. Přečteme si úryvek z vybraného textu a dáváme pozor na důležitá slova nebo slovní spojení, která bychom mohli použít ve své básni. Můžeme je volně zakroužkovat tužkou nebo si je poznamenat na jiný list papíru.
- Vyznačíme si, co v básni určitě nechceme a začerníme to fixou.

- Přečteme si zbývající (nezačerněnou) část a zhodnotíme, zda vybraná slova opravdu sdělují, co chceme. Pokud nejsme spokojeni, svou volbu upravíme.
- Pokud jsme spokojeni, začerníme případné zbývající části, které v básni nechceme.

Zdroje:

Blackoutpoetry.co. (5. 3. 2022). *What is Blackout poetry, The Complete Guide + Examples*. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: <https://www.blackoutpoetry.co/blog/what-is-blackout-poetry-the-complete-guide-and-examples>

Poem Solutions Limited. (2023). *Blackout poetry*. [online, cit. 16. 3. 2023]. Dostupné z: <https://poemanalysis.com/genre/blackout-poetry/>

Použitá zdroje

Aktuálně.cz. (3. 7. 2019). *Polární liška ušla tři tisíce kilometrů z Evropy do Kanady. Neuvěřitelné, tvrdí vědci*. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/polarni-liska-usla-vice-nez-tri-tisice-kilometru-z-evropy-do-r~25d50e1a9cc311e9b6a9ac1f6b220ee8/>

Blackoutpoetry.co. (5. 3. 2022). *What is Blackout poetry, The Complete Guide + Examples*. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: <https://www.blackoutpoetry.co/blog/what-is-blackout-poetry-the-complete-guide-and-examples>

Čapek, R. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod. Pedagogika*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7.

Databazeknih.cz. (nedatováno). *Leila a modrá liška*. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/leila-a-modra-liska-528100>

Hargrave, K. M., *Leila a modrá liška*. Praha: Slovart, 2023. ISBN 978-80-276-0682-5.

Heřmanová, M., Vacková, H. *Čeština: globální rozvojové vzdělávání v hodinách českého jazyka a literatury*. Olomouc: ARPOK. 2019. ISBN 978-80-907443-4-9.

Kyncl, L., Kynclová, B. (7. 4. 2013). *Dvojitý zápisník*. [online, cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://liborkyncl.estranky.cz/clanky/metody-rwct/dvojity-zapisnik.html>

Poem Solutions Limited. (2023). *Blackout poetry*. [online, cit. 16. 3. 2023]. Dostupné z: <https://poemanalysis.com/genre/blackout-poetry/>

Poláková, I. (nedatováno). *Podvojný deník – Popis metody. Učení bez učebnic*. [online, cit. 28. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.ucenibezucebnic.cz/index.php?id=516>

Šafránková, K. (2006). Záznamy o četbě, které se osvědčily. *Kritické listy* 24, str. 16–17. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: https://kritickemysleni.cz/wp-content/uploads/2020/05/KL24_web.pdf

Fánek

Věk žáků
6. třída

Předmět

1. hodina – český jazyk, občanská výchova

2. hodina – výtvarná výchova

3. hodina – matematika, zeměpis, IVT – rozšiřující hodina

Lekci „Fánek“ doporučujeme realizovat ve 2 částech – 1. část tvoří 1. a 2. hodina, která by měla být odučena v kuse, např. během výtvarné výchovy. Třetí hodina na téma navazuje volně a nemusí na předchozí dvě bezprostředně navazovat.

Časová náročnost

2 × 45 minut +

1 × 45 minut

Průřezová témata

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Pomůcky

1. hodina – příloha č. 1 a č. 2

2. hodina – příloha č. 3 a č. 4, papíry na poznámky, tvrdé papíry A4, vodové barvy, štětce

3. hodina – příloha č. 5, papíry, kružítko, tužka, úhloměr, MS Excel

Přílohy

Příloha č. 1: Úryvky textu

Příloha č. 2: Životabáseň

Příloha č. 3: Plutchikovo kolo emocí

Příloha č. 4: Pětílístek

Příloha č. 5: Tabulka

Anotace

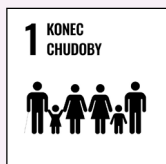
Na základě knihy *Fánek hvězdoplavec* od Jany Šrámkové prožijí žáci část příběhu Fánka a jeho rodiny. Lekce se prostřednictvím příběhu chlapce Fánka věnuje ekonomické migraci. Žáci se během ní zabývají emocemi, které chlapec v případě odloučení od tatínka prožívá, a zpracovávají data pracovní migrace v ČR.

Cíle

Žák/žákyně:

- se zamyslí nad tím, že jednou z příčin migrace je ekonomická situace v domovské zemi,
- se vžije do postavy Fánka, jehož otec odešel za prací do jiné země,
- vybere z textu hlavní sdělení,
- seřadí úryvky textu dle posloupnosti,
- výtvarně zpracuje emoce příběhu,
- vytvoří kruhový diagram pracovní migrace v ČR v daném roce.

Cíle udržitelného rozvoje

„Téma lekce se žáků dotklo a podle zaujetí při životabáseň, malování a následného psaní dopisu byli prací úplně pohlčeni. Což oceňuji.“
(Jitka Šmehlíková)

1. HODINA – PRÁCE S TEXTEM

Evokace (15 minut)

Přečteme žákům úryvek z anotace knihy: *Knihy popisuje příběh chlapce, jehož otec odcestoval za prací, a nechal tak Fánka jen s ustaranou maminkou a prarodiči.*

Pobídneme žáky, aby se ve dvojicích zamysleli nad tím, co vědí nebo si myslí, že vědí o tom, když někdo musí na delší dobu odcestovat za prací. Můžeme je navést otázkami, například:

- *Znáte nějaký podobný příběh ze svého okolí?*
- *Jak se asi cítí člověk, který opouští svůj domov, a jde pracovat do jiné země?*
- *Jak se cítí ti, kteří zůstali doma?*

Hlavní myšlenky sepíšeme na tabuli. Zeptáme se žáků, jakému tématu se budeme v dnešní hodině věnovat. Pokud nepadne téma migrace nebo stěhování za prací, doplníme jej.

Uvědomění (20 minut)

Rozdělíme žáky do 6 skupin. V případě, že není počet žáků dělitelný 6, rozdáme některé úryvky vícekrát – viz popis dále.

Každá skupina dostane úryvek z textu (**příloha č. 1**) (pro každého člena) a na tabuli napíšeme/promítneme následující zadání:

- *Vyberte z textu jeho základní myšlenku. Může to být jedno slovo, nebo krátká věta. Tuto myšlenku si každý člen skupiny запиše k úryvku textu.*
- *Co podle vás příběhu v textu předcházelo?*
- *Jak může tento příběh podle vás pokračovat?*

TIP: Doporučujeme texty přiřadit skupinám dle čtenářské vyspělosti členů – některé úryvky jsou trochu delší. Zároveň můžete využít pomoc asistentky/asistenta ve třídě nebo tandemového učitele, máte-li je k dispozici.

Následně členy skupin promícháme tak, aby v nově vzniklých skupinách byli zástupci všech 6 předchozích skupin. Většinou vznikne 4–5 skupin ve třídě. Pokud není přesný počet žáků na vytvoření celých skupin, může být ve skupině více členů se stejným úryvkem, případně pokud chybí jen pár žáků do plného počtu, je možné vytvořit neúplnou skupinu a žákům chybějící text přidat.

V každé 6členné skupině se žáci mezi sebou nejprve podělí o hlavní sdělení svých úryvků. Poté text společně poskládají dle časové posloupnosti.

TIP: Pokud vidíte, že skupině práce při seřazování vážne, pomozte jim návodnou otázkou.

Společně se zamyslí nad tím, které situace v příběhu o Fánkovi můžeme považovat za „místa zlo- mu“, tj. místa v textu, ve kterých se stane něco nečekaného nebo se změní dějová linka. Tato místa zapíšeme na tabuli nebo na papír, popřípadě je pověsíme na nástěnku. Budeme s nimi pracovat v další hodině.

Na závěr text společně přečteme nahlas. Žáci si mohou zavřít oči a nechat na sebe text působit.

POZNÁMKA: Pro tuto lekci byly vybrány jen části textu z knihy. Některé na sebe přímo nenavazují, jsou označeny „...“. Kniha skýtá ještě další zajímavé části, které se věnují i dalším tématům.

Reflexe (10 minut)

Vyzveme žáky, aby vytvořili Fánkovu životabáseň (**příloha č. 2**). Dobrovolníci mohou svou životabáseň na závěr hodiny přečíst. Texty si nechají žáci u sebe do další hodiny.

ŽIVOTABÁSEŇ

Jedná se o tvorbu básně na základě informací, shrnutí myšlenek... Při tvorbě životabásně neusilujeme o rýmy. Žáci dopisují konce vět (veršů). Vznikne tak „báseň“ o určitém předmětu, bytosti... či nějakém tématu. Je důležité vžít se do popisované postavy, zvířete, věci. Vyjádřit, co je pro danou osobu, zvíře, věc, ... téma... typické, co se k ní nejlépe hodí.

Zdroje:

Učitelé učitelům.cz. (2023). Životabáseň. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: <https://uciteleucitelum.cz/material/cesky-jazyk-cteni/zivotabasen>

2. HODINA – PRÁCE S EMOCEMI

Evokace (10 minut)

Připomeneme si příběh o Fánkovi z předchozí hodiny. Příběh si mohou žáci sdělit ve dvojicích či větších skupinách, případně i celá třída najednou.

K evokaci mohou sloužit následující otázky:

- *Co se stalo Fánkovi? Proč tatínek odešel z domova?*
- *Jak prožívá odchod tatínka?*
- *Kde tatínek v cizině bydlel? Jak to tam vypadalo? S kým bydlel?*
- *Co znamenalo, že „táta poslal peníze“?*
- *Vrátil se tatínek za Fánkem? Jaké dobrodružství spolu prožívali?*

POZNÁMKA: Pokud tato hodina přímo nenavazuje na předchozí hodinu, bude vhodné si příběh znovu přečíst. Evokační část hodiny se potom může prodloužit.

Uvědomění (25 minut)

Zeptáme se žáků: *Jak Fáněk prožíval situaci, kdy tatínek odjel za prací do jiné země?*

Požádáme žáky, aby popsali emoce, které Fáněk prožíval. Jako pomůcka pro vyjmenování emocí může sloužit Plutchikovo kolo emocí (**příloha č. 3**) nebo Kartičky emocí (ke stažení např. zde: <https://nenasilnakomunikace.org/stahnete-si-cviceni-s-kartickami-potreb-a-pocitu/>)

Emoce Fánka se v příběhu různě mění. Každý žák si všechny emoce, které si v příběhu Fánka vybaví (případně najde v úryvcích textů z předchozí hodiny), napíše na pomocný papír.

Následně dostane každý žák tvrdý papír A4, na něj přeneseme pomocí vodových barev emoce, které si vypsal na papír.

Zadání můžeme nechat pro žáky zcela volné, či jej můžeme konkretizovat.

Například:

- Vytvořte křivku emocí, které Fáněk v našem příběhu prožíval. Zapište k jednotlivým částem křivky události a emoci. Pozadí křivky vybarvěte pomocí vodových barev.
- Vytvořte „duhu“ z emocí, které Fáněk v příběhu prožívá. Využijte k práci duhové barvy. Vytvořte plynulé přechody mezi barvami pomocí práce na vlhkém papíru. K jednotlivým barvám přiřaďte názvy emocí.

Reflexe (10 minut)

Vytvoříme výstavu žákových prací a dáme všem prostor, aby si mohli výtvary ostatních prohlédnout.

Rozdáme každému žákovi pracovní list (**příloha č. 4**) s prázdným pětilístkem. Základním pojmem pětilístku je „odjezd za prací“ nebo „ekonomická migrace“.

Nepodepsané pětilístky umístíme k nepodepsaným výtvarným pracím, aby si je mohli žáci přečíst.

Dobrovolníci mohou své pětilístky přečíst nahlas.

Pokud se chceme tématu dál věnovat, mohou žáci v hodině českého jazyka nebo jako domácí úkol napsat Fánkovi dopis, ve kterém se zaměří na to, jak se cítí, když čtou/se dozvídají jeho příběh, a mohou přidat, co by mu vzkázali.

3. HODINA – PRACOVNÍ MIGRACE V ČÍSLECH

POZNÁMKA: Tato hodina tematicky navazuje na předchozí dvě hodiny, ale může být odučena i samostatně, už nepracuje s příběhem Fánka. Vznikla na základě diskuze s vyučujícími ohledně schopností žáků číst v tabulkách a grafech.

Evokace (5 minut)

POZNÁMKA: Pokud jsme ve třídě pracovali s příběhem Fánka a od realizace lekcí uběhlo více času, můžeme si ústně jeho příběh a informace spojené s odjezdem tatínka za práci připomenout.

Zeptáme se žáků: *Z jakých zemí jezdí lidé za prací do ČR?*

Nápady zapíšeme na tabuli. Následně je vyzveme, zda by dokázali země seřadit podle počtu jejich obyvatel pracujících v ČR.

Uvědomění (30 minut)

Rozdáme žákům tabulku s přehledem zaměstnanosti cizinců v ČR k 31. 12. 2022 (**příloha č. 5**). Následně je vyzveme, aby z dat v tabulce vytvořili kruhový diagram. Mohou jej tvořit ručně pomocí úhlooměru nebo v MS Excel na počítači (případně ručně a potom pro kontrolu v MS Excel). Postup pro tvorbu grafu pomocí úhlooměru a kružítka najdete v příloze č. 5.

Reflexe (10 minut)

Porovnáme informace, které žáci uvedli na začátku hodiny, s informacemi z tabulky či diagramu.

- *Liší se tyto seznamy? Proč?*

Diskutujeme s žáky následující otázky:

- *Na co jste si museli dát při tvorbě grafu pozor, aby byl graf správně?*
- *Jaké následky by mohlo mít vytvoření špatného grafu, kdybychom jej někde prezentovali?*
- *Co je důležité při přejímání dat?*

Informace pro pedagogy

Lekce pracuje s knihou *Fánek hvězdoplavec* autorky Jany Šrámkové. Kniha popisuje příběh chlapce, jehož otec odcestoval za prací, a nechal tak Fánka jen s ustaranou maminkou a prarodiči. Můžeme si jen domýšlet, jestli v té šťastné zemi, odkud Fánkovi tatínek telefonuje, kde je hodně práce a kde jsou lidé spokojení, žijeme my, nebo naopak jestli i děti našich sousedů podobně jako Fánek považují dort s cukrovou polevou a slepičí vývar za něco neslýchaného a v zimě nosí kabát přešitý po dědovi. Trochu smutné, trochu tajemné, a přesto hravé ilustrace, ze kterých na každé stránce jemně svítí zlaté detaily, dávají čtenáři prostor vžít se do Fánkova světa, do jeho snů. Snů o lodích, o hvězdách a o všem dohromady. Více informací o knize: <https://beziliska.cz/knihy/fanek>

Plutchikovo kolo emocí – Robert Plutchik přišel v roce 1958 s tzv. psychoevoluční teorií emocí. V této teorii jsou emoce rozdílně intenzivní a subjektivní reakcí na podnět, který následně vyvolává určité jednání. Plutchik tak vymezuje **8 primárních či primitivních emocí (radost, důvěra, strach, překvapení, smutek, odpor, vztek a očekávání)**, které vzájemně tvoří protikladné dvojice. Kombinací těchto základních emocí dostáváme, podobným principem jako při aditivním míchání barev, širokou škálu sekundárních emocí. Dle Plutchika jsou tyto základní emoce pouze hypotetickým konstruktem, resp. idealizovaným stavem, a jejich charakteristika se tak může lišit.

Použité zdroje

Albrechtová, P., Gajová, P., Hypšová, V., Krajčířová, J., Pánková, L. et al. *Učíme v souvislostech na 1. stupni základních škol: metodická příručka*. Olomouc: ARPOK, 2022. ISBN 978-80-908831-0-9. Dostupné také z: <https://eshop.arpok.cz/kat/publikace/ke-stazeni>

Běžiliška. Originální knížky pro děti. (nedatováno). *Fánek hvězdoplavec*. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: <https://beziliska.cz/knihy/fanek>

Český statistický úřad. (2023). Cizinci v České republice 2023. Kód publikace 290027-23. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: celá publikace <https://csu.gov.cz/docs/107508/03ce2336-3f04-82a7-8fe1-60dcda39dd7b/29002723.pdf?version=1.0> (str. 136), tabulka *Zaměstnanost a pobyt cizinců podle státního občanství k 31. 12. 2022* <https://csu.gov.cz/docs/107508/1e82270b-50fb-3a7f-c499-f1bb5254e19d/290027230302.pdf?version=1.0>

Škardová, M., Koželuhová, E., Loudová Stralczyňská, B. *Jak rozvíjet myšlení a tvořivost dětí při práci s knihou*. 2022. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: https://www.ctemesdetmi.cz/wp-content/uploads/2022/10/Methodika_pro-web-1.pdf

Šrámková, J. *Fánek hvězdoplavec*. Praha: Běžiliška, 2022. ISBN 9788088360131.

Učitelé učitelům.cz. (2023). *Životabáseň*. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: <https://uciteleucitelum.cz/material/cesky-jazyk-cteni/zivotabasen>

Wikisofia. (2013). *Využití emocí v designu*. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Využití_emocí_v_designu

Jude ze Sýrie

Věk žáků
7. třída

Časová náročnost
90 minut

Předmět
český jazyk, občanská výchova, zeměpis

Průřezová témata

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Pomůcky

přílohy č. 1 a 2, papíry, tužky

Přílohy

Příloha č. 1: Úvodní text

Příloha č. 2: Texty do skupin

Anotace

Lekce přináší téma migrace z pohledu hlavní hrdinky, která se s maminkou přestěhuje ze Sýrie k příbuzným do Spojených států amerických. Jak prožívá svůj život v nové zemi, s čím se potýká?

Cíle

Žák/žákyně:

- se vžívá do příběhu dívky, které do života vstoupila válka, a musela tak opustit svůj domov,
- vybírá klíčové sdělení z textu,
- reaguje na příběh hrdinky formou dopisu,
- vybírá informace z textu, které se týkají války a migrace, a doplňuje je informacemi o válce v Sýrii.

Cíle udržitelného rozvoje

„Zajímavá mi přišla metoda společného čtení slov, byla jsem vyložena zvědavá, zda je vůbec reálné takto text číst. Je to reálné a emotivní, žákům se to líbilo.“

(Jitka Rutschová)

Evokace (15 minut)

Rozdáme žákům text z knihy (**příloha č. 1**). Každý si text přečte a podtrhne 6 slov, která jsou pro něj důležitá. Počítají se slova, pokud někdo vybere sousloví, např. „dobré jídlo“, jsou to 2 slova.

Následně vyučující čte nahlas celý text a v momentě, kdy se chystá číst slovo, které má žák podtržené, žák se k vyučujícímu přidá. To znamená, že žáci vstupují do čtení vyučujícímu a některá slova jsou vyřčena vícehlasně. Každý se tedy zapojí až šestkrát při čtení textu.

TIP: Pro tuto aktivitu je vhodné, aby se žáci koncentrovali a bylo ve třídě ticho. Doporučujeme čtení provést dvakrát. Napodruhé se žáci více soustředí a aktivita tak má větší efekt.

Po druhém společném čtení necháme ve třídě chvíli ticha pro doznění textu.

Zeptáme se žáků, jaké je téma dnešní hodiny. Může padnout téma válka, migrace, konflikt, politický režim.

Sdělíme žákům: *Text, který jsme četli, pochází z knihy „Jiné jméno pro domov“. V této knize si dvanáctiletá Jude žije úplně normální život, má staršího bratra, kterého obdivuje, bezva kamarádka a prima rodiče. Chodí do školy, kouká na americké filmy, ráda zpívá a sní o tom, že z ní jednou bude slavná herečka. Jenže náhle se vše změní.*

A my společně zkusíme poodhalit, co se stalo.

Uvědomění (40 minut)

Pracujeme metodou **skládankového učení**. Rozdělíme žáky do 8 expertních skupin. Každá skupina dostane text (**příloha č. 2**, texty A–D, každé písmeno mají 2 skupiny). Úkolem každé skupiny je si text přečíst a vybrat z něj nejdůležitější informace. Mohou vybírat společně, nebo každý sám dle toho, jak preferují. Na tuto práci mají žáci 15 minut.

Poté přeskupíme žáky do tzv. domovských skupin po 4. V každé skupině je zástupce každého textu (A–D). V nových skupinách žáci sdílí, co se z příběhu dozvěděli. Začíná žák, který má text A, a pokračují dle abecedy.

Po sdílení společně diskutujeme otázky:

- *Jak Jude prožívala informaci o tom, že s maminkou musí opustit Sýrii?*
- *Jaké to pro Jude je, učit se v americké škole matematiku?*
- *Jak vnímá Jude vesmír na triku spolužáka? Co si představuje?*
- *Proč se Jude bojí o svého bratra?*
- *Jaké informace hledá Jude v amerických novinách? A proč?*
- *Jaké informace z textu prozrazují, že Jude se stěhuje ze svého domova kvůli válce?*

TIP: Tyto otázky pro společné sdílení můžeme rozdat žákům ve fázi sdílení ve čtyřčlenných skupinách.

Na závěr této části lekce sdělíme žákům informace o válce v Sýrii. Vyučující může vybrat tyto informace z textu v části *Informace pro pedagogy*, případně z videa na ČT Edu (<https://edu.ceskatelevize.cz/video/15350-syrie-konflikt-ktery-trva-jiz-od-roku-2011>). Množství informací doporučujeme zvážit dle konkrétní skupiny, se kterou lekci realizujeme.

Reflexe (35 minut)

V rámci reflexe napíše každý žák osobní dopis Jude, v němž může vyjádřit jakoukoliv připomínku k chování či charakteru, vzdát jí hold, anebo ji kritizovat, zeptat se jí na nejasnosti apod. Délku dopisu doporučujeme na jednu stránku A4.

Dopisy společně s texty, se kterými žáci během této lekce pracovali, doporučujeme uveřejnit na nástěnkou ve třídě.

TIP: Pokud nepracujeme s „rozepsanými“ žáky, můžeme dopis hlavnímu hrdinovi nahradit metodou **dvojitý zápisník**, při níž žáci pracují s textem z přílohy č. 2. Popis metody je uveden níže.

Informace pro pedagogy

SKLÁDANKOVÉ UČENÍ

Kooperativní metoda, při níž se žáci učí navzájem. Používá se ve fázi uvědomění si významu nových informací.

Skládkové učení u žáků podporuje:

- spolupráci v expertních (učících se) skupinách,
- vyhledávání informací z textu podle kritéria důležitosti,
- vytváření vlastních učících postupů a strategií,
- dovednost učit spolužáky novým informacím,
- vědomí vlastní zodpovědnosti každého žáka za kvalitu společného výsledku.

Postup práce touto metodou je uveden v popisu práce s textem v této lekci ve fázi uvědomění (viz výše).

Po práci metodou skládkového učení následuje ověření znalostí v rámci celé třídy: Žáci mohou odpovídat na otázky, které kladou experti v rámci jednotlivých domovských skupin, otázky může centrálně pokládat učitel, žáci mohou individuálně psát na téma zadané učitelem, nebo vytvářet sami či ve skupinách produkt, který prokáže míru jejich získaných znalostí.

Zdroje:

Čapek, R. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7.

DVOJITÝ ZÁPISNÍK

Dvojitý zápisník (někdy označován jako **dvojitý či podvojný deník**) je metoda, která slouží k porozumění textu. Běžně se využívá ve fázi uvědomění si významu informací, avšak případná následná diskuze může být i součástí reflexe. Tuto metodu můžeme použít při práci s jakýmkoliv textem (beletristickým či odborným). Žáky obvykle potěší, že si z textu mohou vybrat skutečně cokoliv, i něco, co se z pohledu celku jeví jako okrajové – cílem je naučit se zastavovat se nad tím, co je zaujme, a všimnout si nejasností a rozporů. Dvojitý zápisník je možné využít i jako způsob zápisu do čtenářského deníku.

Žák si nejprve rozdělí list papíru na dva sloupce. Následně si hned při prvním čtení textu dělá výpisky, které si rovnou píše do levého sloupce. K nim pak rozvíjí svoje myšlenky ve sloupci pravém.

Do levého sloupce si žák formou citací vypíše z textu ty části, které ho zaujaly (a chce si je ve druhém sloupci nějak okomentovat). Může se jednat o celé věty, pasáže vět či jednotlivá slova.

Do pravého sloupce si k těmto citacím zapíše své komentáře. Komentář může obsahovat např. myšlenku, proč si vybral konkrétní citaci, co mu tato citace připomněla, jaké otázky v něm vyvolala, souhlasné i nesouhlasné komentáře, doplnění, konkrétní příklady či své vlastní hypotézy.

Citát z textu, videa, ...	Komentář/myšlenka, ...
<ul style="list-style-type: none"> • konkrétní pasáž z textu • zajímavá jazyková formulace<ul style="list-style-type: none"> • citát • klíčová událost • faktický údaj • hlavní myšlenka • problém	<ul style="list-style-type: none"> • reakce na výrok • teorie nebo hypotéza<ul style="list-style-type: none"> • srovnání • vysvětlení • diskuze k významu • předpokládané možné reakce na text

Zdroje:

Heřmanová, M., Vacková, H. *Čeština: globální rozvojové vzdělávání v hodinách českého jazyka a literatury*. Olomouc: ARPOK. 2019. ISBN 978-80-907443-4-9.

Kyncl, L., Kynclová, B. (7. 4. 2013). *Dvojitý zápisník*. [online, cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://liborkyncl.es-tranky.cz/clanky/metody-rwct/dvojity--zapisnik.html>

Poláková, I. (nedatováno). *Podvojný deník – Popis metody. Učení bez učebnic*. [online, cit. 28. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.ucenibezucebnic.cz/index.php?id=516>

Šafránková, K. (2006). Záznamy o četbě, které se osvědčily. *Kritické listy* 24, str. 16–17. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: https://kritickemysleni.cz/wp-content/uploads/2020/05/KL24_web.pdf

Válka v Sýrii

Občanská válka v Sýrii začala 15. března 2011 demonstracemi v reakci na události takzvaného arabského jara. Už před vypuknutím konfliktu si mnoho Syřanů stěžovalo na **vysokou neza-městnanost, korupci a nedostatek svobody pod vládou prezidenta Bašára Asada**. Nepokoje se rozšířily napříč celou zemí, násilí se rychle stupňovalo a Sýrie se brzo propadla do občanské války.

Vznikly stovky povstaleckých skupin, do konfliktu se zapojily i extremistické džihádistické organizace jako samozvaný Islámský stát nebo al-Káida. Na straně syrského prezidenta Bašára Asada se do války přidalo **Rusko**. Do konfliktu se zapojily také další zahraniční mocnosti, především **Turecko, Írán, Spojené státy** a leteckými nálety také **Izrael**.

Ačkoli vláda Bašára Asada získala kontrolu nad největšími syrskými městy, velká část země je stále v rukou povstalců, džihádistů a jednotek SDF (Syrské demokratické síly). Severozápad země, který patří mezi oblasti nejvíce zasažené válkou i zemětřesením v únoru 2023, ovládá několik opozičních ozbrojených skupin, z nichž za nejvýraznějšího aktéra jsou považovány jednotky HTS – islamistická skupina Haját Tahrír aš-Šám.

Po 13 letech války je situace v Sýrii zoufalá. Základní služby a kritická infrastruktura jsou na pokraji kolapsu. Rozsáhlé a časté výpadky proudu znamenají, že více než polovina Syřanů se musí pravidelně spoléhat na svíčky jako osvětlení svých domovů. Válkou je výrazně zasaženo také zdravotnictví. Až čtvrtina nemocnic a třetina všech zdravotnických zařízení v zemi je nefunkčních.

Syrská ekonomika ochromená více než desetiletí trvající válkou komplikuje každodenní život v Sýrii. Základní potřeby jsou čím dál nedostupnější, ceny základních komodit se téměř zdvojnásobily, roste inflace a znehodnocuje se měna. Čím dál víc lidí spadá pod hranici chudoby a je závislých na humanitární pomoci.

V posledních letech se Sýrie potýká také se suchem, které se bude vzhledem ke změnám klimatu ještě zhoršovat.

Přesto se lidé v Sýrii snaží pokračovat v běžném životě, nakolik jim to situace dovolí.

Odhaduje se, že v roce 2024 bude humanitární pomoc v Sýrii potřebovat 16,7 milionů lidí (z toho 45 procent tvoří děti) z celkových 23 milionů obyvatel země. Jde o vůbec nejvíce lidí od začátku války a o 1,3 milionu více než v loňském roce.

Krizí jsou ohroženi zejména domácnosti vedené samoživitelkami, starší lidé, lidé s postižením a děti – až 2,4 milionů dětí v Sýrii nechodí do školy. Na 90 procent obyvatel Sýrie žije pod hranicí chudoby a 12 milionů lidí, tedy více než polovina obyvatel země, nemá dlouhodobě dostatek potravin. Nejhorší situace je na severozápadě země, kde žijí miliony vysídlených lidí v chudobě a potravinové nejistotě. Jejich zoufalou situaci ještě zhoršilo zemětřesení v roce 2023, které postihlo v Sýrii právě oblasti severozápadu.

Více než polovina předválečné populace Sýrie utekla ze svých domovů. Na 6,8 milionů uprchlo na jiná místa v zemi. Jde o vůbec největší počet vnitřně vysídlených obyvatel na celém světě. Nejhorší situace je na severozápadě země, kam uteklo velké množství vnitřně vysídlených lidí. Ti jsou často vysídlení už po několikáté a mají problém se začlenit zpět do života společnosti.

Dalších 6,8 milionů Syřanů se vydalo do bezpečí za hranice Sýrie, většinou do sousedních zemí jako Libanon, Jordánsko a Turecko, které dohromady hostí 5,2 milionů všech syrských uprchlíků. Většina syrských uprchlíků [podle průzkumů](#) stále doufá, že se bude moci jednoho dne vrátit zpátky do Sýrie.

Rozhovor s Jasmine Wargaovou o knize Jiné jméno pro domov (květen 2019)

Jaká byla inspirace pro knihu Jiné jméno pro domov?

Poprvé mě napadlo napsat knihu o Sýrii a o někom, kdo ze Sýrie emigroval do Spojených států, už na podzim roku 2013. Můj otec je Jordánek a blízkovýchodní komunita v Cincinnati, kde žije, je poměrně malá. Jeho nejlepší přítel je Syřan, ke kterému jsme šli jednoho podzimního večera na večeři. Tam bylo několik členů rodiny otceva přítele, kteří právě přijeli ze Sýrie a žijí u nich.

Měla jsem obecné povědomí o nepokojích v Sýrii, které ještě nebyly na takové úrovni, aby se o nich psalo ve všech novinách. Nezaujal mě nejvíce konflikt, ale interakce, kterou jsem pozorovala mezi bratřenci ze Sýrie a americkými dětmi v rodině. Přimělo mě to začít přemýšlet o mých jordánských bratřencích a o rodinách rozdělených oceány. Jejich životní zkušenosti jsou tak odlišné, ale stále jsou rodina, a to je pro spoustu Američanů nedílnou součástí americké zkušenosti.

Co jste dělala, abyste autenticky ztvárnila zkušenosti mladé migrantky? Prováděla jste nějaký výzkum?

Jude má velké štěstí, že má v Americe rodinu. Bohužel nyní je kniha ještě fiktivnější, protože zákazy cestování, které zavedla současná americká administrativa, by se dnes v Judině situaci nemohly stát, což je deprimující vzhledem k tomu, jak těžká je už její cesta. Vždycky jsem věděla, že budu psát konkrétní příběh. Judin příběh byl konkrétně příběhem někoho, jehož rodina měla prostředky na zaplacení letenky, což odráží zkušenosti mých rodinných přátel. Takže jsem mluvila s naším přítelem a jeho rodinou narozenou v Sýrii a Americe. Dělala jsem také rozhovor s mnoha dalšími lidmi ze syrské komunity v Cincinnati. Doufám, že kniha Jiné jméno pro domov je autentická. Snažila jsem se mluvit s nejrůznějšími lidmi a zároveň si uvědomovat, že rozsah příběhu je úzký a že Judina zkušenost je jiná než útěk někoho jiného mnohem méně privilegovanou cestou.

Rozšiřující informace

Český rozhlas. (7. 2. 2022). *Válka v Sýrii trvá už jedenáct let. Ukončit ji nechce, nebo nemůže ani režim Bašára Asada*. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/valka-v-syrii-trva-uz-jedenact-let-ukoncit-ji-nechce-nebo-nemuze-ani-rezim-8676360>

Ústav mezinárodních vztahů (28. 3. 2022). *Válka v Sýrii: 11 let neutichajícího konfliktu*. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: <https://www.iir.cz/valka-v-syrii-11-let-neutichajiciho-konfliktu>

European Commission. (2021). *Syrian Children's Stories*. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: <https://audiovisual.ec.europa.eu/en/video/l-203628?lg=INT&sublg=cs> - 2minutové video Příběhy syrských dětí (lze stáhnout s českými titulky)

Za hranicí. (22. 11. 2022). Arabistka o SÝRII: Místní jsou nadšení, že vidí Evropana. Turisty vítají s vděkem. *Youtube*. [online, cit. 28. 11. 2024]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=y9d-ng0HIU6Y&ab_channel=Zahranici

Použité zdroje

Čapek, R. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod*. Pedagogika. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7.

Grochowski, S. (21. 5. 2019). Q & A with Jasmine Warga. *Publishers Weekly*. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: <https://www.publishersweekly.com/pw/by-topic/childrens/childrens-authors/article/80127-q-a-with-jasmine-warga.html>

Heřmanová, M., Vacková, H. *Čeština: globální rozvojové vzdělávání v hodinách českého jazyka a literatury*. Olomouc: ARPOK. 2019. ISBN 978-80-907443-4-9.

Charita ČR. (29. 2. 2024). *7 věcí, které byste měli vědět o válce v Sýrii*. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: <https://svet.charita.cz/aktuality-svet-charita/7-veci-ktere-byste-meli-vedet-o-valce-v-syrii/>

Kyncl, L., Kynclová, B. (7. 4. 2013). *Dvojitý zápisník*. [online, cit. 26. 4. 2024]. Dostupné z: <https://liborkyncl.estranky.cz/clanky/metody-rwct/dvojity--zapisnik.html>

Poláková, I. (nedatováno). *Podvojný deník – Popis metody. Učení bez učebnic*. [online, cit. 28. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.ucenibezucebnic.cz/index.php?id=516>

Šafránková, K. (2006). Záznamy o četbě, které se osvědčily. *Kritické listy* 24, str. 16–17. [online, cit. 5. 10. 2024]. Dostupné z: https://kritickemysleni.cz/wp-content/uploads/2020/05/KL24_web.pdf

Warga, J. *Jiné jméno pro domov*. Praha: Argo, 2020. ISBN 978-80-257-2988-5.

Stavba

Věk žáků
od 8. třídy

Časová náročnost
45–90 minut

Předmět
český jazyk, občanská výchova, zeměpis

Průřezová témata

Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Pomůcky

přílohy č. 1–5, psací potřeby pro žáky, čisté papíry, časomíra (např. na interaktivní tabuli)

Přílohy

Příloha č. 1: Text

Příloha č. 2: Zadání skupinové práce

Příloha č. 3: Propagandistický plakát

Příloha č. 4: Báseň

Příloha č. 5: Charakteristika dětské práce

Anotace

Žáci nahlédnou prostřednictvím knihy *Deníky ze Severní Koreje* (Nina Špitálníková) do hlavního města Severní Koreje, konkrétně do roku 2011, kdy zde byla za pomoci dětí a dospívajících stavěna nová moderní čtvrť. Vybraný text zpracují pomocí různých výukových metod a z pohledu různých aktérů a zamyslí se nad jejich možnými motivacemi. Lekce podporuje čtenářskou gramotnost, spolupráci, kreativitu a schopnost vžít se do rozličných aktérů.

Cíle

Žák/žákyně:

- charakterizuje dětskou práci,
- vžívá se do rozličných aktérů v podmínkách Korejské lidově demokratické republiky (KLDR),
- na základě textu tvoří kreativní výstup (dopis, píseň, báseň, plakát, příběh).

Cíle udržitelného rozvoje

POZNÁMKA: Cílem lekce není představit KLDR. Pokud byste však tento cíl chtěli připojit, doporučujeme lekci prodloužit na dvě vyučovací hodiny. Stejně tak doporučujeme prodloužit lekci v případě, že ve vaší třídě převažují žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Další doporučení k prodloužení naleznete v části Rozšiřující informace.

Evokace (10 minut)

Sdělíme žákům, že se dnes budeme zabývat dětskou prací. Začneme tak, že se zamyslíme nad tím, co to dětská práce je. Požádáme žáky, aby si stoupli. Postupně budeme číst následující výroky. Pokud si žáci myslí, že je výrok pravdivý, sednou si, pokud ne, zůstanou stát.

- *Dětská práce je práce, kterou vykonávají děti do 18 let.*
- *Dětská práce je, když musím doma pomáhat s domácími pracemi.*
- *Dětská práce není, když jde někdo dobrovolně pracovat ve 14 letech.*
- *Podmínky dětské práce by si měl stanovit každý stát samostatně.*

TIP: Případně lze evokovat pouze otázkou *Jak byste definovali dětskou práci?*

Sdělíme žákům, že budeme pracovat ve skupinách s textem z knihy *Deníky ze Severní Koreje*, kterou napsala Nina Špitálníková. Představíme jim kontext textu: *Nina Špitálníková je česká koreanistka, která jako jediná Češka měla možnost dvakrát (v letech 2011 a 2012) vycestovat do Severní Koreje a zároveň zde studovat na Univerzitě Kim Ir-sena. Během svého pobytu si své zážitky a myšlenky zapisovala do deníku, který následně vydala.*

Za pomoci textu se pokusíme dětskou práci charakterizovat a vžít se do postav (aktérů), které v textu vystupují.

Necháme žáky, aby se rozdělili do 5 skupin podle toho, jakou činnost by chtěli v hodině vykonávat:

- kdo rád píše a má rád kreativitu,
- kdo má rád hudbu a rád se vžívá do zvuků,
- kdo rád kreslí,
- kdo si rád hraje se slovy nebo písmeny,
- kdo by chtěl napsat dopis do KLDR.

TIP: Pokud žáci dosud nemají základní informace o propagandě nebo zkušenost s propagandistickými plakáty, doporučujeme skupinu „kdo rád kreslí“ vynechat a úkolu týkajícímu se kresby propagandistického plakátu se věnovat v rámci samostatné hodiny.

Uvědomění (20 minut)

Jednotlivým skupinám rozdáme následující pomůcky podle toho, jakou činnost bude daná skupina vykonávat:

Skupina	Činnost	Pomůcky
1	píše příběh z pohledu dětí	příloha č. 1, příloha č. 2 (část), čistý papír
2	tvoří výstup z pohledu kapely	příloha č. 1, příloha č. 2 (část), čistý papír
3	kreslí propagandistický plakát z pohledu malíře	příloha č. 1, příloha č. 2 (část), příloha č. 3, čistý papír
4	píše báseň z pohledu soudružky	příloha č. 1, příloha č. 2 (část), příloha č. 4, čistý papír
5	píše dopis do KLDŘ	příloha č. 1, příloha č. 2 (část), příloha č. 5, čistý papír

Jednotlivé skupiny obcházíme, ujišťujeme se, že zadání rozumí a ví, co je jejich úkolem. V případě potřeby jim můžeme pomoci.

Doporučujeme (např. na interaktivní tabuli) promítnout časomíru, aby mohli žáci sledovat zbývající čas na práci.

„K práci jsem na vyzvání žáků povolila i AI (konkrétně Suno ke zhudebnění textu k písni).“

(Lucie Absolonová)

Reflexe (15 minut)

Skupiny si navzájem představí své úhly pohledu.

Skupinu, která psala dopis do KLDŘ, je vhodné nechat představit svůj výstup až na závěr.

Ptáme se žáků:

- *Co je dětská práce?*
- *Jaké mohly být motivace těchto aktérů podporovat/bránit dětskou práci?*

„Vytváření výstupů a jejich prezentace žáky bavila. Máme všechny žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, proto na tuto část měli více času, byli aktivní, rozdělili si role, při prezentacích se sami střídali.“

(Jana Čmelíková)

TIP: U otázky „Co je dětská práce?“ se doporučujeme zaměřit rovněž na zodpovězení pravdivosti tvrzení u evokačních výroků.

Informace pro pedagogy

Mezinárodní organizace práce (ILO) definuje dětskou práci jako **práci, která zbavuje děti jejich dětství, potenciálu a důstojnosti a poškozují jejich fyzický a duševní vývoj**. Odkazuje tak na práci, která je duševně, fyzicky, sociálně nebo morálně **nebezpečná a škodlivá a/nebo zasahuje do jejich školní docházky** (zbavuje je možnosti navštěvovat školu, musí kvůli ní školu předčasně opustit nebo musí skloubit školní docházku s příliš dlouhou a těžkou prací). To, zda lze konkrétní formy práce nazývat dětskou prací, závisí na věku dítěte, druhu práce či podmínkách, za jakých je vykonávána. Radí se sem např. všechny formy **otroctví či obchod s dětmi a další nezákonné činnosti** (násilná činnost, drogy, prostituce, pornografie, dětská vojáci, ...) nebo nebezpečná práce. Ta zahrnuje např. práci ve výškách, ve stísněných prostorech, práci s nebezpečnými stroji a nástroji, práci, která zahrnuje ruční manipulaci nebo přepravu těžkých břemen, práci s nebezpečnými látkami nebo práci s přílišným hlukem.

Ne veškerá práce, kterou děti vykonávají, tak bývá jako dětská práce označována. Pokud dítě či dospívající dosáhl minimálního věku pro přijetí do zaměstnání, které negativně neovlivňuje jeho zdraví, osobní vývoj nebo školní docházku, je tato práce Mezinárodní organizací práce označena za pozitivní. Radí se sem např. **výpomoc v rodinné firmě nebo vydělávání kapesného mimo vyučování a během školních prázdnin**. Tato činnost poskytuje dětem či dospívajícím dovednosti a zkušenosti, které mohou využít v budoucnu.

V souvislosti s dětskou prací sledují Mezinárodní organizace práce a Dětský fond Organizace spojených národů (UNICEF) jedince ve věku 5–17 let.

V roce 2012 si Severní Korea připomínala 100. výročí narození zakladatele státu Kim Ir-sena. Cílem Korejské strany práce bylo k tomuto výročí postavit v hlavním městě Pjongjang novou moderní čtvrť, avšak plán práce byl pozadu, a proto byl v roce 2011 vydán mobilizační rozkaz všem studentům středních a vysokých škol, aby se do výstavby také zapojili. **Všichni studenti ve věku 14–20 let tak museli přerušit studia a namísto toho několik měsíců pracovat na stavbách či polích.** Pracovali pouze za pomoci lopat, rýčů či jeřábů, bez těžké techniky a s nedostatečnou stravou. V roce 2012 tak na místě stála nová čtvrť s moderními mrakodrapy, luxusními restauracemi, obchody a nablýskanými ulicemi. Čtvrť, které se někdy přezdívá Pchjonghattan (podle amerického Manhattanu) nebo „malá Dubaj“, využívá především nejvyšší severokorejská kasta nebo diplomaté.

Rozšiřující informace

TIP: Pokud se rozhodnete tuto lekci zařadit do hodin zeměpisu, můžete ji prodloužit na dvě vyučovací hodiny a zabývat se také dalšími informacemi týkajícími se KLDŘ. K evokaci můžete zvolit hádanku, do jaké země se nyní s žáky vydáte (foto vlajky, Kim Ir-sena, hlavního města, mapy apod.).

„K dokreslení jsme si promítli krátké video, kde jsme s žáky rozebírali povinnou vojenskou přípravu i pro ženy. Povíдали jsme si, jak je možné, že lidé chodí se zdravotními, smějí se, mávají průvodu a přitom zřejmě nemají vůbec jednoduchý život, kolikrát nedostatek jídla.“

(Jana Čmelíková)

Informace o dětské práci (fakta, statistiky, reporty) lze nalézt např. na webu Mezinárodní organizace práce (ILO) nebo UNICEF. V České republice se tématu dětské práce věnuje např. organizace Člověk v tísni, která v rámci projektu **Jeden svět na školách** (www.jsns.cz) ▶ Lekce ▶ Témata ▶ Dětská práce) nabízí filmy a výukové materiály, s nimiž mohou pracovat učitelé základních i středních škol.

Informace o Severní Koreji lze nalézt např. v dalších knihách Niny Špitálníkové. Nina Špitálníková je česká koreanistka a spisovatelka, která se věnuje především běžnému životu obyvatel KLDŘ.

V Jihoašokorejské republice nahrála několik desítek rozhovorů se severokorejskými uprchlíky, se kterými rozebírala různé aspekty každodenního života v jejich rodné zemi. Sedm nejzajímavějších a informačně podložených rozhovorů vydala v knize *Svědectví o životě v KLDK* (2020), za kterou v roce 2021 získala ocenění Magnesia Litera. Jedné z respondentek se více věnovala v beletristické knize *Severka* (2023), která je vyprávěna z pohledu dívky narozené v nejvyšší severokorejské kastě. Další informace o Severní Koreji lze nalézt také v její knize *Mezi dvěma Kímy – Na studiích v KLDK* (2017) nebo na Youtube v řadě rozhovorů, které byly s Ninou natočeny. Od dubna 2024 zveřejňuje zajímavosti o KLDK na svém podcastu *KLDK živě* (na Herohero nebo Spotify). **Součástí podcastu je také hlasem Niny namluvená kniha *Deníky ze Severní Koreje*.**

Použitá zdroje

Česká tisková kancelář (ČTK). (12. 10. 2009). KLDK prý oslaví výročí výstavbou 100.000 nových domů. *Archiweb*. [online, cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/foreign/kldr-pry-oslavi-vyroci-vystavbou-100-000-novych-domu>

Česká tisková kancelář (ČTK). (13. 7. 2016). Kim staví v Pchjongjangu novou čtvrť mrakodrapů. *Archiweb*. [online, cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.archiweb.cz/n/home/kim-stavi-v-pchjongjangu-novou-ctvrt-mrakodrapu>

Člověk v tísni. (nedatováno). *Propaganda*. [online, cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.jsns.cz/lekce/15269-propaganda>

Fundacja Instytut Innowacji (koordinátor). (2023). *Creative Playbook: Cvičení na podporu kreativity*. Dostupné z: <https://drive.google.com/file/d/1cdlZklzaUsZXvzONL3F8pWkaeZ5yrMFJ/view>

International Labour Organization (ILO), United Nations Children's Fund (UNICEF). (2021). *Child Labour: Global Estimates 2020, Trends and the Road Forward*. [online, cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@ipecc/documents/publication/wcms_797515.pdf

International Labour Organization (ILO). (nedatováno). *What is child labour*. [online, cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.ilo.org/ipecc/facts/lang--en/index.htm>

Ministerstvo vnitra České republiky. (nedatováno). *Definice dezinformací a propagandy*. [online, cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/definice-dezinformaci-a-propagandy.aspx>

O₂ Chytrá škola. (nedatováno). *Co je a není propaganda? (1/3)*. [online, cit. 19. 3. 2024]. Dostupné z: <https://vyuka.o2chytraskola.cz/clanek/41/propaganda-a-cenzura/>

Špitálníková, N. *Mezi dvěma Kímy: Na studiích v KLDK*. Praha: NLN. 2017. ISBN 978-80-7422-526-0.

Špitálníková, N. (2022). *Deníky ze Severní Koreje*. Vlastním nákladem.

Sto odstínů pleti

Věk žáků
6.–9. třída

Časová náročnost
2×45 minut

Předmět
český jazyk, zeměpis,
přírodopis, občanská
výchova

Průřezová témata

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova

Pomůcky

přílohy č. 1–8, PC a interaktivní tabule (na promítání obrázku a časomíry), školní atlas světa, psací potřeby, lepicí guma na papír

Přílohy

- Příloha č. 1: Dárce (obálka knihy)
- Příloha č. 2: Dárce (texty)
- Příloha č. 3: Co má vliv na barvu lidské pleti?
- Příloha č. 4: Pracovní list
- Příloha č. 5: Rasismus a jak mu předcházet
- Příloha č. 6: Zadání práce ve skupinách
- Příloha č. 7: Role ve skupinách
- Příloha č. 8: Fiktivní příspěvek na sociální síť

Anotace

Žáci se za pomoci knihy *Dárce* (Lois Lowry) podívají do „dokonalého“ světa, ve kterém lidé nevidí barvy a všichni tak mají stejnou barvu pleti. Žáci se zamýšlí nad tím, co k tomu přispělo, nad příčinou různých barev lidské kůže v reálném světě a nad rovnocenným pohledem na lidi různých barev pleti.

Cíle

Žák/žákyně:

- vysvětlí vliv fyzickogeografických podmínek na barvu lidské pleti,
- charakterizuje pojem rasismus,
- popíše, jak může být podpořeno rovnocenné vnímání všech barev lidské pleti.

Cíle udržitelného rozvoje

„Velmi se mi líbí, že v lekci studenti využívají řadu metod a postupů, protože každému vyhovuje něco jiného. Studenti pracovali několika různými metodami a postupy – četli, psali, prezentovali, diskutovali. Lekce měla spád. Jsem ráda, že studenti díky lekci pochopili důležitost rovnosti, nebo se nad touto problematikou zamysleli. V současné době se na toto klade důraz, ale stále je potřeba jej zvyšovat.“
(Gabriela Švédová)

POSTUP

1. HODINA

Evokace (5 minut)

Promítneme žákům obálku knihy *Dárce* (**příloha č. 1**) a ptáme se:

- *Zná někdo tuto knihu (popř. stejnojmenný film)?* Pokud ano, poprosíme dané žáky, aby na následující tři otázky neodpovídali a informace o knize si nechali pro sebe.
- *Co na obálce (obrázku na ní) vidíme?*
- *Je na ní něco zvláštního?*
- *O čem podle vás kniha je?*

Žákům sdělíme, že kniha vypráví o chlapci jménem Jonas, který podle popisku knihy žije v dokonalém světě – neexistují v něm války, strach ani bolest. Pokud někdo ze žáků knihu zná, můžeme nechat popis na něm.

Uvědomění (25 minut)

Přečteme žákům první část ukázky z knihy (**příloha č. 2, část A**). Následně se zeptáme: *Co myslíte, že se s jablkem stalo? Co Jonas viděl?*

Pokračujeme v popisu: *O několik týdnů později se Jonas dozvěděl odpověď od člověka, kterému v knize říkáme Dárce.* Přečteme druhou část ukázky (**příloha č. 2, část B**) a ptáme se:

- *Co má podle vás Dárce na mysli tím, že v dávných dobách měli lidé různou barvu kůže?*
- *Proč mají nyní podle vás všichni lidé v příběhu stejnou barvu kůže?*
- *Co má obecně v reálném světě vliv na barvu lidské kůže?* Sdělíme, že na tuto otázku budeme nyní hledat odpověď.

Rozdělíme žáky do skupin po třech. Úkolem skupin bude za pomoci textu (**příloha č. 3**) vyplnit pracovní list (**příloha č. 4**). Text obsahuje tři části – každý žák by si měl přečíst jednu část tak, aby byl každý schopen přispět k vyplnění pracovního listu.

Reflexe (15 minut)

Projdeme si s žáky jejich odpovědi na jednotlivé otázky.

Následně se vrátíme k otázce *Co má v našem světě vliv na barvu lidské kůže?* a necháme žáky, aby na ni odpověděli.

Vrátíme se ke knize *Dárce* a necháme žáky se krátce zamyslet nad otázkou: *Jak je podle vás možné, že všichni lidé z Jonasova společenství mají stejnou barvu kůže?*

Na závěr přečteme poslední část textu (**příloha č. 2, část C**), která částečně přinese žákům odpověď na předchozí otázku.

2. HODINA

Evokace (5 minut)

Navážeme na minulou hodinu a připomeneme, že odlišné barvy pleti jsou něčím naprosto přirozeným, čím příroda chrání naše zdraví.

Navážeme na části B a C (**příloha č. 2**), ve kterých Dárce popisuje, že se lidé vzdali barev, a tím pádem také barev lidské kůže. Ptáme se žáků:

- *Proč se podle vás lidé barev vzdali?*
- *Podle knihy lidé v minulosti viděli, stejně jako my nyní, různé barvy kůže. K jakým problémům kvůli tomu mohlo docházet?*
- *Slyšeli jste někdy slovo rasismus?*

Řekneme, že rasismus byl v posledních staletích a dodnes je vážným problémem. V dnešní hodině se podíváme na to, co to je, a zjistíme, jak můžeme podpořit to, abychom lidi s různými barvami pleti vnímali rovnocenně, protože my na rozdíl od lidí v knize barevně vidíme.

POZNÁMKA: Řešení, se kterým přišli lidé v knize (tj. zbavení se slunečního svitu včetně nemožnosti vidět barvy), nebylo ideální, protože jim přineslo i jiné nevýhody. V této lekci se proto snažíme najít jiná řešení.

Uvědomění (20 minut)

Sdělíme žákům následující zadání: *Představte si, že se máte zúčastnit Světové konference na podporu rovnosti lidí různých barev pleti. Na tuto významnou událost se chystají zástupci všech zemí světa. Cílem konference je přijít s řešením, jak podpořit to, abychom vnímali lidi s různými barvami pleti rovnocenně. Konference se tedy zúčastní i Česká republika, která vyšle 5 skupin. Každá skupina bude mít jednu minutu na přednesení své řeči, kterou si připraví podle textů rozvěšených po třídě.*

Rozdělíme žáky do pěti skupin. Po třídě rozmístíme texty (**příloha č. 5**) – doporučujeme je připevnit na zeď např. pomocí lepicí gumy na papír.

Úkolem každé skupiny bude se na tuto konferenci nachystat. Každá skupina dostane konkrétní zadání (**příloha č. 6**), se kterým bude pracovat. Na vypracování jim necháme 15 minut (doporučujeme např. na interaktivní tabuli promítnout časomíru se zbývajícím časem). Žáci si mezi sebe ve skupině rozdělí následující role (**příloha č. 7**):

- 2× HLEDAČ INFORMACÍ: najde ve třídě příslušný text, přečte si ho a přinese nejdůležitější informace skupině,
- 2× ZAPISOVATEL A VYHLEDÁVAČ NEZNÁMÝCH SLOV: zapisuje informace, které přinesou hledači informací; pokud přijdou hledači informací s nějakým neznámým výrazem, který se dočetli v textu, vyhledá (např. na internetu) jeho význam a vysvětlí ho ostatním členům skupiny,
- 1× ŘEČNÍK: přednese zapsané informace na konferenci, na přednes bude mít maximálně 1 minutu.

TIP: Během této části může dojít k tomu, že hledači informací přinesou řečníkovi nedostatečné množství informací nebo že se role řečníka nebude chtít nikdo ujmout. Doporučujeme proto třídu na skupiny rozdělit tak, aby byli schopni úkol splnit. Na druhou stranu máme velmi dobrou zkušenost s tím, že i na první pohled tiší žáci dokáží při práci s rolími příjemně překvapit a svou roli řečníka zvládnou nad očekávání dobře. Zároveň se osvědčilo skupiny během skupinové práce obcházet, povzbuzovat a v případě potřeby nabízet pomoc.

Reflexe (20 minut)

Uvedeme konferenci a postupně také samotné skupiny. Každé skupině měříme čas o délce jedné minuty.

- *Vítáme vás na Světové konferenci na podporu rovnosti lidí různých barev pleti. Jako první vystoupí skupina, která nám vysvětlí, co je to rasismus.*
- *Jako druhá naváže skupina, která představí příklady rasismu na našem území i ve světě.*
- *Následně se postupně chopí slova tři skupiny, které představí, co mohou různé subjekty dělat pro to, abychom rasismu zabránili, a naopak podpořili rovnost mezi lidmi.*

✱
„Příjemně překvapily některé skupiny žáků, jak dobře si připravily závěrečnou prezentaci. Někteří chtěli více informací např. k historickým souvislostem.“
(Nikol Kallmünzer)

Každé skupině poděkujeme, necháme prostor pro dotazy a případně doplníme informace.

Na závěr necháme každého vytvořit fiktivní příspěvek na sociální síť, ve kterém napíše tři informace, které se na konferenci dozvěděl (**příloha č. 8**).

Informace pro pedagogy

Kniha *Dárce od americké spisovatelky Lois Lowry* popisuje příběh dvanáctiletého chlapce Jonase, který žije ve světě (ve společenství), v němž neexistují války, zločiny, strach ani bolest. Všechno je dokonale organizované, nikdo si kvůli ničemu nemusí dělat starosti, dokonce i povolání dostane každý přiděleno. Jonas se má stát „příjemcem paměti“, uctívaným strážcem vzpomínek. Podrobuje se výcviku, při němž mu dosavadní příjemce paměti předává to, co nikdo jiný nesmí vědět ani cítit – vzpomínky a zkušenosti předchozích generací, dozvídá se o bolesti a utrpení, ale i o kráse, lásce a přátelství a začíná chápat, že jeho společenství žije v dostatku a bezpečí za cenu totální absence citů a možnosti volby.

Kniha je prvním dílem tetralogie (dalšími díly jsou 2. *Hledání modré*, 3. *Posel v temném lese*, 4. *Syn*). **Knihy otevírají například následující témata a otázky, se kterými rovněž za pomoci knih můžete s žáky pracovat:**

- Co je dokonalý svět? Jak si ho představujete?
- Jaká lidská práva jsou ve společenství Jonase porušována?
- Jaké jsou výhody a nevýhody odlišnosti? Proč lidé ve společenství skoncovali s odlišností?
- Proč je důležité si uchovávat vzpomínky na minulost (aneb proč je důležité učit se dějepisu)?
- Co vše bychom nemohli dělat, pokud bychom neuměli číst?
- Jak si představujete migrujícího člověka? Jak na něj může být reagováno?

Na lekci můžete navázat také realizací školní akce či kampaně na podporu rovnocenného vnímání všech barev lidské pleti ve vaší komunitě. Doporučujeme vám se inspirovat násle-

dujícími publikacemi, které naleznete v tištěné i digitální podobě na webu www.arpok.cz v sekci *Publikace*:

- *Myslete na svět! Jak vytvořit vlastní kampaň?* Publikace nabízí tipy, jak s žáky vytvořit kampaň zaměřenou na globální téma. Vysvětluje, jak celou akci naplánovat, realizovat i vyhodnotit.
- *Jak na žákovské kampaně? S odvahou.* Sborník obsahuje inspirativní kampaně pro veřejnost, které v letech 2021–2022 za pomoci svých učitelů a učitelek zorganizovaly týmy žáků ze dvacíti škol. Může tak být inspirací pro všechny, kteří chtějí podobné akce rovněž realizovat.

Rozšiřující informace

Druh Homo sapiens vznikl v rovníkové Africe, kam intenzivně proniká sluneční záření včetně nebezpečného UVB záření. Neexistují žádné důkazy o tom, že by druh Homo sapiens používal šitý oděv či se jinak celý chránil před sluncem. Většinou tak byl vystaven plné síle slunečních paprsků. **Lidé během pravěku postupně začali migrovat i do míst s nižší intenzitou slunečního záření, kde svůj pigment postupně ztráceli.** V posledních staletích lidé migrovali rychleji a na delší vzdálenosti než kdykoliv v pravěku. Kvůli tomu se mnoho lidí dostalo do regionů s výrazně odlišnými slunečními podmínkami než těmi, na které byli po celý život zvyklí přímo oni nebo jejich předci. Tyto rychlé změny přírodních podmínek způsobují vážné zdravotní problémy. Pokud se světlý člověk (aniž by se začal pravidelně mazat kvalitním opalovacím krémem) přestěhuje do oblasti s intenzivnějším slunečním zářením, hrozí mu spálení, či dokonce rakovina kůže. Pokud se tmavý člověk přistěhuje do oblasti s menším množstvím slunečního záření, hrozí mu zdravotní problémy kvůli nedostatku vitamínu D.

Množství ultrafialového záření se zvyšuje také s nadmořskou výškou, a to v důsledku zředění atmosféry (např. na Tibetské náhorní plošině), naopak se snižuje s množstvím vodní páry v atmosféře v podobě deště či oblak. **Lidi s tmavším odstínem pleti tak najdeme i na horách** (např. v Andách), náhorních plošinách (např. na Tibetské náhorní plošině) **či v pouštích** (např. Atacamě).

Jako první rozdělil lidi do ras švédský přírodovědec Carl von Linné (1707–1778). Zakladatelem vědecké rasové teorie je však Němec Johann Friedrich Blumenbach (1752–1840). Rozlišuje pět lidských ras: kavkazskou (bílou), mongolskou (žlutou), malajskou (hnědou), etiopskou (černou) a americkou (rudou). Svou teorii odvodil díky tvarům lebek. Protestoval proti rasistickým názorům některých jiných badatelů své doby (např. Christoph Meiners), kteří tvrdili, že některé rasy jsou méněcenné. Zdůrazňoval, že všechny rasy jsou stejně hodnotné a schopné stejných vědeckých či uměleckých výkonů.

Němec Immanuel Kant (1724–1804) přišel s teorií, že **lidé pochází z různých ras s tím, že každá rasa má určité charakterové vlastnosti a způsoby chování.** Podle něj se nejlepší podmínky pro vznešené chování a lidskou krásu nachází v Evropě mezi 31. a 52. rovnoběžkou. Ostatní „neevropské“ rasy jsou podle něj méně hezké a méně vznešené. Kant shromažďoval důkazy na podporu svých rasistických názorů, bohužel však záměrně využíval nespolehlivé zdroje a žádné důkazy nezakládal na osobních zkušenostech či pozorováních. **Stál tak u vzniku rasismu.**

Němec Christoph Meiners (1747–1810) **popisoval, že jednotlivé rasy nejsou rovnocenné. Věřil, že každá rasa má samostatný původ. Bílou rasu považoval za nadřazenou a přiznával jí právo na moc.** *Bílého* Evropana vnímal jako krásného, silného, inteligentního, statečného a ušlechtilého s tím, že pokud by se přestěhoval do jiných částí světa, tyto své schopnosti by ztratil. **Všechny ostatní rasy považoval za méně kvalitní, ošklivé, podřadné, nemorální a zvířecké.**

Teorie I. Kanta a Ch. Meinerse měly v té době velmi silný vliv na názory vládců a obchodníků obchodujících mezi Evropou a Amerikou. Díky rasistickým teoriím mohli ospravedlnit obchod s otroky, který běžně využívali.

Kvůli některým rasistickým přístupům z minulosti dnes vnímáme rasy jako ukazatele toho, jak se člověk bude chovat. **Současné studie však ukazují, že barva pleti nemá přímou souvislost s jinými lidskými vlastnostmi.**

Použité zdroje

- ČT Edu. (nedatováno). *Slovíčka: Rasismus*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/9209-slovicka-rasmus>
- ČT Edu. (nedatováno). *Zprávičky: Nelson Mandela*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://edu.ceskatelevize.cz/video/9773-zpravicky-nelson-mandela>
- Databazeknih.cz. (nedatováno). *Dárce*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/darce-225845>
- Diamond, J. (2005). Geography and skin colour. *Nature* 435, 283–284.
- Dočkal, J. (2017). *Nacismus. Nacionální socialismus*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://is.jabok.cz/el/JA10/zima2017/S533/um/Nacismus.pdf>
- Golf-French, M. (2023). Teaching Race in the German Enlightenment: Christoph Meiners' History of Humanity in Institutional Context. *History of Universities: Volume* 36(2), 243–260.
- Jablonski, N. G., Chaplin, G. (2017). The colours of humanity: the evolution of pigmentation in the human lineage. *Phil. Trans. R. Soc. B* 372.
- Jablonski, N. G. (2021). Skin color and race. *American Journal of Physical Anthropology* 175, 437–447.
- Janda, M. (24. 3. 2024). Antropolog Aleš Hrdlička: Z Humpolce až k celosvětové slávě. *21století.cz*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://21století.cz/2024/03/24/antropolog-ales-hrdlicka-z-humpolce-az-k-celosvetove-slave/>
- Krupka, J. (12. 12. 2020). To dítě patří vlasti. Zvrácený nacistický program Lebensborn zasáhl i Česko. *Deník.cz*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/lebensborn-veltrusy.html
- Lee, M., Jung, Y., Kim, E. et Lee, H. K. (2016). Comparison of skin properties in individuals living in cities at two different altitudes: an investigation of the environmental effect on skin. *Journal of Cosmetic Dermatology* 16(1), 26–34.
- Lowry, L. *Dárce*. Vyd. 2. Přeložila Dominika Křestánová. Praha: Argo, 2014. ISBN 978-80-257-1316-7.
- Meiners, Ch. (29. 11. 2023). A Naturally Conceived Hierarchy of Peoples (1790). *German History Intersections* <https://germanhistory-intersections.org/en/germanness/ghis:document-309>. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://germanhistory-intersections.org/en/germanness/ghis:document-309>
- Miroslav Čapek Zeměpis. (9. 12. 2020). Lidské rasy. *Youtube*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=oN8Uko_ICYs&ab_channel=MiroslavČapekZeměpis
- Patíková, N. (7. 6. 2020). Povstalci v čele států: Nelson Mandela, bojovník proti apartheidu. *100+1 zahraniční zajímavost*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/povstalci-v-cele-statu-nelson-mandela-bojovnik-proti-apartheidu>
- Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. (nedatováno). *Listina základních práv a svobod*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
- Přispěvatelé projektů Wikimedia. (nedatováno). *Christoph Meiners*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Christoph_Meiners
- Přispěvatelé projektů Wikimedia. (nedatováno). *Johann Friedrich Blumenbach*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Johann_Friedrich_Blumenbach
- Přispěvatelé projektů Wikimedia. (nedatováno). *Lidská rasa*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Lidská_rasa
- Sedláček, M. (28. 2. 2021). Kdo ve skutečnosti byli Árijci? Nacisté tenhle výraz dost překroutili. *Prima Zoom*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://zoom.iprima.cz/historie/kdo-byli-arijci>
- Studnička, J. (6. 6. 2022). Nacistická líheň na árijské děti. Důstojníci SS oplodňovali německé dívky na hradě podle přísného rozvrhu. *Reflex.cz*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/hodina-dejepichu/113577/nacisticka-lihen-na-arijske-deti-dustojnici-ss-oplodnivali-nemecke-divky-na-hrade-podle-prisneho-rozvrhu.html>
- TED Conferences, LLC. (2009). *Skin color is an illusion*. [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: https://www.ted.com/talks/nina_jablonski_skin_color_is_an_illusion?subtitle=cs&language=cs
- Vzájemné soužití.cz. (nedatováno). *Co je to rasismus?* [online, cit. 25. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.vzajemnesouziti.cz/file.php?nid=15768&oid=7386602>
- Tweetgen Beta. (2024). *Tweet Generator*. Dostupné z: <https://www.tweetgen.com/create/tweet.html>

Eman – Kapka na kameni

Věk žáků
od 6. třídy

Časová náročnost
45 minut

Předmět
český jazyk, občanská výchova

Průřezová témata

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Environmentální výchova

Pomůcky

přílohy č. 1 a 2, psací potřeby

Přílohy

Příloha č. 1: Text o Eman z knihy „Kapky na kameni“
Příloha č. 2: Pracovní list

Anotace

Lekce pracuje s ukázkou z knihy *Kapky na kameni*, jež představuje příběhy silných žen, které jsou inspirací k aktivnímu občanství či boření stereotypů. Žákyně a žáci se v lekci seznamují s konkrétním problémem znečištění parků v české obci a srovnávají své nápady ohledně řešení konkrétního problému se skutečným příběhem Eman Ghalebové.

Cíle

Žák/žákyně:

- popisuje fiktivní i skutečnou osobu na základě příběhu,
- srovnává svůj návrh řešení se skutečným příběhem,
- přemýšlí nad možnostmi aktivního občanství a navrhuje řešení vybraného problému.

Cíle udržitelného rozvoje

POSTUP

Evokace (15 minut)

Přečteme žákům začátek příběhu o Eman Ghalebové z knihy *Kapky na kameni* (viz **příloha č. 1, část 1**). Neprozrazujeme název knihy ani jméno osobnosti. Pokud čteme text přímo z knihy, čtení ukončíme větou: „*Ať zůstanou doma, když se neumí slušně chovat, mysleli si, a nedocházelo jim, že bez klientů by lázně nemohly fungovat a musely by je zavřít.*“

TIP: Během čtení či po něm můžeme žákům položit doplňující otázky k rekapitulaci textu (například: *Kde se příběh odehrává? Čím je město zajímavé? Jakou situaci ve městě řeší?*).

Požádáme žáky, aby si představili osobu, která by mohla pomoci tuto situaci vyřešit: „*Jak by tato osoba vypadala? Jaké je její povolání/činnost? Jak je stará? Koho k tomu potřebuje? Jak by tato osoba situaci vyřešila?*“

Rozdáme žákům pracovní list (**příloha č. 2**, je možné ho vytisknout jednostranně, či oboustranně ve větším měřítku), kam mohou své nápady zapsat, zároveň je vyzveme, aby osobě vymysleli konkrétní jméno. Žáci mohou pracovní list vyplňovat kreativně – domalovat si postavu či okénka.

TIP: Pracovní list má 2 části – ve fázi evokace pracují žáci s jeho první polovinou. Můžeme jej proto rozstříhnout a rozdat žákům zvlášť, nebo přehnout list na půl, případně žáky instruovat, že se nyní mají věnovat jen jeho vrchní polovině. S druhou částí budou žáci pracovat ve fázi uvědomění.

Uvědomění (20 minut)

Rozdáme žákům zbylou část textu (**příloha č. 1, část 2**), požádáme je, aby si všichni dočetli zbytek příběhu a vyplnili si druhou část pracovního listu – tentokrát s údaji skutečné osoby – Eman Ghalebové.

TIP: Pokud je například pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami text příliš dlouhý – můžeme dle konkrétních potřeb uzpůsobit délku čtení či přizpůsobit formu čtení textu a vyplnění informací – lze uskutečnit například ve dvojicích apod.

„*Lekce je zajímavě postavená, tak že nejprve nutí žáka přemýšlet, jak on sám by danou situaci vyřešil a pak mu ukazuje, jak ji řešil někdo jiný.*“
(E. Kučerová)

Reflexe (10 minut)

Reflexi vedeme formou diskuze, dle počtu žáků zvolíme celotřídní diskuzi, případně žáky rozdělíme do skupinek (například po 5 žácích), aby mohli otázky prodiskutovat. Pokud máme možnost, vedeme diskuzi v kruhu, žáci si mohou vzájemně ukázat své pracovní listy a diskutovat nad následujícími otázkami:

- *Co jste si z příběhu odnesli? Jak se vaše řešení liší/podobá skutečnosti? Překvapilo vás v příběhu něco?*

„*Žáci si uvědomili, jak moc jsou ovlivňováni vlastními vytvořenými stereotypy a jak je těžké je překročit. Přemýšleli nad tím, že i oni mohou měnit věci ve svém okolí a nepotřebují k tomu mocné a vlivné lidi.*“
(G. Švédová)

- Znáte nějaké další ženy/dívky, které se aktivně věnují řešení různých problémů (například ochraně životního prostředí, podpoře vzdělávání apod.)?
- Napadá vás nějaký podobný příklad z vašeho okolí?

TIP: Pokud máme prostor a možnost promítat, je možné si s žáky promítnout fotografii Eman nebo si dohledat další informace (viz Informace pro pedagogy).

Informace pro pedagogy

Lekce pracuje s tématem rovnosti žen a mužů a poukazuje na příběhy silných žen, které mohou být inspirací k aktivnímu občanství či bourání stereotypů. Další příběhy naleznete v knize *Kapky na kameni*.

Kapky na kameni – 50 neobyčejných příběhů neobyčejných žen

Příběhy padesáti žen a dívek z Česka a Slovenska, které posouvaly hranice. Nenápadné, ale vytrvalé rebelky bojovaly za práva žen, snažily se uplatnit v umění, sportu nebo ve vědě. Některé z nich používaly i opravdové zbraně, ale většina z nich jen svůj hlas, um, vytrvalost a lásku ke své zemi. Některé známé, jiné zapomenuté, ale všechny si zaslouží naši pozornost, protože jako kapky na kameni, krůček po krůčku, prošlapaly cestičku těm dalším.

K tématu rovnosti mužů a žen můžete využít i další příběhy z této knihy.

Eman Ghaleb(ová)

Eman Ghalebová pochází z Jemenu a do České republiky se přestěhovala v pěti letech v roce 2003. Žila v Teplicích s rodiči a sourozenci, její otec je uznávaný lékař. Během studií na teplickém gymnáziu, kde měla skvělé studijní výsledky, se začala společensky angažovat. Vyznává islám a veřejně nosí šátek, Českou republiku považuje za svůj domov.

Situace z příběhu se stala v Teplicích v roce 2015. Eman v té době navštěvovala střední školu.

Profil na Wikipedii: https://cs.wikipedia.org/wiki/Eman_Ghalebová

Video na Děčku: <https://decko.ceskatelevize.cz/obcanka> (sekce *Bonusy* ► *Komunikace (Eman Ghalebová)*)

Fotografie: <https://www.irohlas.cz/fotogalerie/8151551>

Rozšiřující informace

Na začátku knihy *Kapky na kameni* je časová osa zachycující významné milníky v prosazování rovnoprávnosti žen a mužů v Československu. Na lekci tak lze navázat například v hodinách dějepisu.

Informace o knize – video <https://www.youtube.com/watch?v=B0j4tkSB-70>

Použité zdroje

Futová, G., Jarkovská, L., Kapráliková, M., Kompaníková, M., Krutílková, H. et al. *Kapky na kameni: 50 příběhů českých a slovenských rebelek*. Přeložil Martin Herodek. Praha: Albatros, [2019]. ISBN 978-80-00-05673-9.

Příspěvatelé projektů Wikimedia. (2022). *Eman Ghalebová*. [online, cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Eman_Ghalebová

Pracovní list – [canva.com](https://www.canva.com)

Feminismus je pro každého!?

Věk žáků
od 8./9. třídy

Časová náročnost
90 minut

Předmět
občanská výchova, český jazyk

Průřezová témata

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Pomůcky

přílohy č. 1–7, psací potřeby, papíry na poznámky, technika k promítnutí obrázků (pokud nechceme tisknout), slovník (případně telefon), kartičky/obrázky s emocemi

Přílohy

Příloha č. 1: Obrázky na puzzle

Příloha č. 2: Nesprávný obrázek

Příloha č. 3: Citáty

Příloha č. 4: Texty

Příloha č. 5: Zadání rolí

Příloha č. 6: Rozšiřující texty (rozšiřující informace)

Příloha č. 7: Vizualizace (rozšiřující informace)

Anotace

Nigerijská spisovatelka Chimamanda Ngozi Adichie napsala několik knih, ve kterých se zamýšlí nad rovností žen a mužů, významem genderu a feminismu či nad smyslem kultury. Lekce nabízí ukázky a životní příběhy z jejích knih a vybízí žáky k pokládání si otázek spojených s postavením žen a mužů ve společnosti. Formou literárních kroužků se žáci vžívají do rolí, jejichž prostřednictvím zkoumají text a vytváří si základ ke skupinové diskuzi.

Cíle

Žák/žákyně:

- analyzuje textové ukázky za pomoci metody literárních kroužků,
- na základě analýzy textů diskutuje postavení žen a mužů ve společnosti.

Cíle udržitelného rozvoje

POSTUP

Motivace (15 minut)

Žáci utvoří 5 a více skupin (cca po 3–4 žácích). Jednotlivým skupinám rozdáme rozstříhané obrázky (**příloha č. 1**, pokud máme více než 5 skupin, rozdáme stejné obrázky několikrát). Úkolem žáků je složit obrázky a pokusit se uhodnout téma (oblast), kterým se v lekci budeme zabývat.

„Žáci byli namotivováni poskládáním puzzlí, obrázky jsou voleny zajímavě, jakoby z celého světa – žáci tipovali, ze které země. Někteří žáci si vzpomněli na filmy s tematikou žen – pustili jsme si například trailer „Úsměv Mony Lisy““
(Jana Čmelíková)

TIP: Pokud nemáme možnost tisku obrázků, promítneme žákům **přílohu č. 2**. Jejich úkolem je přijít na to, co spojuje promítnuté obrázky, a najít jeden obrázek, který mezi ostatní nepatří (obrázek „Protect our planet“ – zabývá se tématem klimatické změny, zatímco ostatní obrázky se v různých kontextech věnují postavení/rovnosti mezi ženami a muži).

Prodiskutujeme se žáky, co jednotlivé obrázky znázorňují, jak na dané téma přišli (podle čeho vyřadili určitý obrázek), případně dořešíme nejasnosti.

Téma rovného postavení žen a mužů budeme dále společně zkoumat s využitím citátů a textů z knih autorky Chimamandy Ngozi Adichie.

Evokace (20 minut)

Citáty

Po třídě rozmístíme citáty/výroky (z knih Chimamandy Ngozi Adichie, **příloha č. 3**). Požádáme žáky, ať se projdou, citáty si přečtou a zastaví se u toho, který jim připadá jakýmkoliv způsobem zajímavý (souhlasí s ním, jsou s ním v rozporu, chtěli by o něm vědět více apod.). Jakmile se žáci rozmístí, dáme jim 5 minut na to, aby s ostatními žáky, kteří si daný citát vybrali, prodiskutovali důvody, proč je citát zaujal. Žáci by si své klíčové poznatky měli sepsat na papír.

TIP: Pokud je některá skupina příliš velká, je možné, aby se žáci například rozdělili napůl. Pokud je naopak u některého z citátů pouze jedna osoba, dáme jí příležitost zamyslet se nad svým citátem (přidáme se do dvojice; požádáme, aby žák své argumenty/myšlenky sepsal například formou volného psaní; apod.).

Posléze požádáme skupinu u každého citátu, aby se pokusila shrnout hlavní myšlenky své diskuze. Můžeme dát prostor ostatním žákům, aby se doptali na informace, které jim nejsou jasné.

Žáci budou v další části pracovat ve stejných skupinách s texty, které se k citátu váží. Pokud jsou skupiny velmi nerovnoměrné, požádáme žáky, aby se přemístili k jinému citátu, který je zaujal na základě argumentů spolužáků, tak, aby se utvořily rovnoměrné skupinky (cca po 4–6).

TIP: Počet citátů (a následně i úryvků z knihy) lze omezit dle vašich potřeb. Lze vybrat takové, které se hodí do konkrétního tematického celku, nebo takové, ve kterých se cítíte bezpečně, apod. Texty navíc najdete v rozšiřujících materiálech.

Uvědomění (35 minut)

Práce s textem

Každá skupinka obdrží text (nejlépe pro každého žáka ve skupině, **příloha č. 4**), který se váže k jejich citátu:

- *Vařit se člověk učí. Vaření – stejně jako domácí práce obecně – je životní dovednost, kterou by měli v ideálním případě ovládat muži i ženy.*
Text: Domácí práce
- *Holčičky dostávají méně prostoru a více příkazů, zatímco chlapečci více prostoru a méně příkazů.*
Text: Oblečení, Dozor, Domácí práce
- *Společenské normy vytvářejí lidé a neexistuje jediná, kterou by nešlo změnit.*
Text: Kultura, Domácí práce
- *Čím výše se podíváte, tím méně žen spatříte.*
Text: Dozor, Feministka
- *Feminismus je pro každého.*
Text: Feministka, Kultura

TIP: K různým citátům lze využít několik textů. Pokud se utvoří více skupinek u jednoho citátu, je možné jim dát k práci rozličné texty.

Žáci si ve skupinách přečtou texty – každý žák při čtení čte text s jiným záměrem (viz výběr v **příloze č. 5**). Každý žák si zvolí minimálně jeden úkol (SPOJOVATEL, VYKLADAČ EMOCÍ, HLEDAČ SLOV, ZAPISOVATEL, ZPRAVODAJ, VĚŠTEC). Po přečtení textu vzájemně prodiskutují své poznatky.

Pokud se žáci s touto metodou setkávají poprvé, je důležité věnovat se objasnění zadání. Můžeme žákům namodelovat příklad či vybrat menší počet rolí. Pokud metodu znají s využitím jiných rolí, můžete pracovat i s jinými rolemi.

Pokud je to potřeba, je také v této fázi možné prodiskutovat emoce – ať už pro roli vykladače emocí, či pro pozdější reflexi. Můžeme dát žákům k dispozici kartičky nebo obrázky emocí (např. <https://www.nvc-cards.org/> – Nenásilná komunikace).

TIP: Pokud máme omezené možnosti tisku, stačí žákům zadání (příloha č. 5) promítnout na plátně / interaktivní tabuli apod. Pokud nechceme tisknout a žáci mohou používat telefony, lze si načíst texty přes QR kód na příloze č. 5, žáci si pak najdou příslušný text samostatně. Využití telefonu můžeme případně povolit hledači slov, dát mu k dispozici slovník apod.

LITERÁRNÍ KROUŽKY

Označení literárních diskuzí, kde je kladen důraz na aktivní práci žáků s textem. Vychází z různých rolí, které žáci během četby textu zaujmají. Rolí pro žáky může být mnoho. V této lekci byly vybrány pouze některé. Lze přidat například tazatele (vypracuje seznam otázek pro diskuzi ve skupině), ilustrátora (nakreslí obrázky důležitých postav, dějů, prostředí), badatele (zjistí informace o tématech spojených s textem) apod.

Zdroje:

Steele, J. L., Meredith, K. S., Temple, Ch. A., Walter, S., Košťálová, H. *Čtením a psaním ke kritickému myšlení: vychováváme přemýšlivé čtenáře. Příručka VII, Dílna čtení*. Praha: Kritické myšlení, 2007.

Reflexe (20 minut)

Pokud máme menší celkový počet skupin (např. 3–4), můžeme reflexi uskutečnit sdílením s celou třídou najednou. Pokud máme větší množství skupin, spojíme dohromady vždy cca 2–3 skupiny, které uskuteční reflexi společně.

Zpravodaj z každé skupiny poté představí výstupy z diskuze za pomoci následujících otázek (můžeme je promítnout na tabuli z přílohy č. 5). Cílem je, aby měl každý zpravodaj cca 4 minuty na představení výstupů. Pokud ve skupině nebyly zastoupeny všechny role, nemusí zpravodaj zodpovědět všechny otázky.

Otázky:

- *Co bylo klíčovou myšlenkou textu?*
- *Jaké emoce jste cítili po přečtení textu? / Jaké emoce mohly cítit uvedené postavy?*
- *Jaké souvislosti jste našli mezi textem a citátem nebo mezi textem a svou reálnou zkušeností?*
- *Co jste si z textu odnesli do budoucna? / Kdybyste byli postavou z textu, jak byste reagovali?*

„Žáci měli často potřebu říkat konkrétní příklady ze svých rodin a okolí v oblasti ohodnocení práce mužů a žen, rozdělení činností v rodině apod.“
(Jana Čmelíková)

TIP: Pokud máme méně času, požádáme zpravodaje z každé skupiny, aby se přemístil do jiné skupiny (např. po směru hodinových ručiček) a otázky diskutoval jen v jedné skupině.

Informace pro pedagogy

Chimamanda Ngozi Adichieová (* 15. září 1977 Enugu) je nigerijská spisovatelka hlásící se k feminizmu, reprezentantka nové vlny africké literatury. V Nigérii studovala lékařství a farmacii, ale studium nedokončila. Odstěhovala se do USA, kde studovala komunikační vědu, politologii a tvůrčí psaní. Žije střídavě ve Spojených státech amerických a v nigerijském Lagosu.

Její vztah k feminizmu se projevuje i v její tvorbě (*Feminismus je pro každého, Milá ljeawele aneb Feministický manifest v patnácti doporučeních*). Kromě toho píše o krizi a občanské válce v Nigérii, které tvrdě zasáhly její rodinu (*Purpurový ibišek*), a nebojí se ani témat emigrace či rasismu, zejména v USA (*Amerikána*). Nevynechává ani téma nedávné koronavirové pandemie (*Zápisky o smutku*).

Známý je například její TedTalk *Nebezpečí jednoho příběhu* – <https://www.ted.com/talks/chimamanda-ngozi-adichie-the-danger-of-a-single-story> (ve videu lze nastavit české titulky).

Rozšiřující informace

Pokud žáci rádi diskutují a chcete se tématu věnovat více do hloubky, můžete přidat k diskuzi následující citáty a texty (**příloha č. 6** – Rozšiřující materiály):

- *Ženy jsou stejně tak lidské bytosti jako muži. V ženské povaze je dobro stejně tak normální jako zlo. Na světě je spousta žen, které nemají rády jiné ženy.*
Text: Vztek
- *Každý pár, který se vezme, si společně vybere úplně nové společné příjmení.*
Text: Politika
- *Čím výše se podíváte, tím méně žen spatříte.*
Text: Vztek, Zákon, Dozor, Politika
- *Společenské normy vytvářejí lidé a neexistuje jediná, kterou by nešlo změnit.*
Text: Mužskost, Kultura, Domácí práce, Parkování

Kniha *Feminismus je pro každého* vychází z vystoupení Chimamandy Ngozi Adichie na Ted konferenci a je k dispozici ve formě TedTalk videa: https://www.ted.com/talks/chimamanda_ngozi_adichie_we_should_all_be_feminists/transcript

Možné rozšíření/návaznost do dalších hodin:

- Můžeme žákům zadat úkol, který bude s touto formou pracovat. Žáci si představí, že byli pozváni k účasti na TED konferenci. Měli by si připravit krátký projev, který se týká postavení žen a mužů ve společnosti (případně nějakého propojeného globálního tématu). Svůj projev nahrají nebo si ho připraví na veřejnou prezentaci před třídou. Tento projev by neměl být delší než 5 minut a měl by zahrnovat všechny typické součásti takového verbálního sdělení.
- Pokud žáky baví nahrávání a úprava videa, můžeme jim tuto aktivitu zadat do dvojic/skupin jako domácí úkol. Navrhovaná délka vystoupení (5 minut) může být upravena vzhledem k možnostem žáků a školním podmínkám. Můžeme také ve škole zorganizovat v rámci této aktivity nějakou formu konference. Je možné pustit nahrané projevy nebo nechat žáky prezentovat naživo.
- TedTalk je také možné sledovat v angličtině s využitím vizualizačních nástrojů (**příloha č. 7**). Žáci při sledování videa mapují mluvcí (Chimamanda Ngozi Adichie) nebo si vytvoří myšlenkovou mapu na téma rovnost/feminismus.
- TedTalk je možné zařadit do výuky angličtiny – k tématu PROJEV. Projev, ačkoli je ve většině případů předem napsaný, je v podstatě verbální vyjádření adresované posluchačům. Zvažte společně se svými žáky, které součásti řeči těla a výrazu přispějí k lepšímu vnímání slov přednášejícího a jejich významu. V angličtině můžete použít následující popis: *The speech, though previously taken down in most cases, is, in principle, an utterance addressed to an audience. It is worth considering, together with the pupils, what elements of the body language and appearance lead to an improved reception of the lecturer's words.*
- Pokud mají žáci rádi dramatizační metody, mohou sehrát úryvky z textů metodou „**divadla utlačovaných**“. V první řadě sehrají scénku tak, jak se odehrála. Scénku poté žáci odehrají znovu – diváci/herci však mají možnost říct v jakékoliv chvíli „STOP“ a navrhnout způsob, jakým by se situace měla odehrávat jinak („co napravit“).

Použité zdroje

Adichie, Ch. N. *Feminismus je pro každého*. Přeložil Petr Štádler, ilustroval Alena Gratiarová. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-468-2.

Adichie, Ch. N. *Milá Ijeawele, aneb, Feministický manifest v patnácti doporučeních*. Přeložil Petr Štádler. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-467-5.

KnihyDobrovsky.cz. (nedatováno). *Chimamanda Ngozi Adichieová*. [online, cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.knihydobrovsky.cz/autori/adichieova-chimamanda-ngozi-155654>

Přispěvatelé projektů Wikimedia. (2023). *Chimamanda Ngozi Adichieová*. [online, cit. 25. 3. 2024]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Chimamanda_Ngozi_Adichieová

Steele, J. L., Meredith, K. S., Temple, Ch. A., Walter, S., Košťálová, H. *Čtením a psaním ke kritickému myšlení: vychováváme přemýšlivé čtenáře. Příručka VII, Dílna čtení*. Praha: Kritické myšlení, 2007.

Zdroje obrázků: [canva.com](https://www.canva.com)

Poznámky

Poznámky

Poznámky

Poznámky

Poznámky

Učíme v souvislostech na 2. stupni základních škol

Metodická příručka

Redakce: Veronika Hypšová

Grafická úprava: Iva Hrubošová

Jazyková korektura: Ivana Blatáková

Autorky lekcí:

Petra Gajová (*Malí, ale důležití, Cesta za pokladem světa, Druhý život*)

Veronika Hypšová (*Stavba, Sto odstínů pleti*)

Johana Krajčířová (*Eman – Kapka na kameni, Feminismus je pro každého!?*)

Lenka Pánková (*Leila a modrá liška, Fánek, Jude ze Sýrie*)

Děkujeme všem pedagožkám, které se zapojily do testování lekcí:

Lucie Absolonová, Jana Čmelíková, Marcela Heřmanová, Nikol Kallmünzer, Eva Kučerová,
Jana Pavlů, Jitka Rutschová, Jitka Šmehlíková, Gabriela Švédová

Vydal:

ARPOK, o. p. s.

U Botanické zahrady 828/4

779 00 Olomouc

Publikace vznikla v rámci projektu „Jsme součástí světa a učíme (se) o tom“ za finanční podpory České rozvojové agentury v rámci zahraniční rozvojové spolupráce ČR a Olomouckého kraje. Materiál nereprezentuje oficiální postoje donorů, za jeho obsah zodpovídá zhotovitel ARPOK, o. p. s.

**CZECH
AID**

Olomoucký kraj

ISBN 978-80-908831-5-4

2024, 1. vydání

ISBN 978-80-908831-5-4
1. vydání
2024